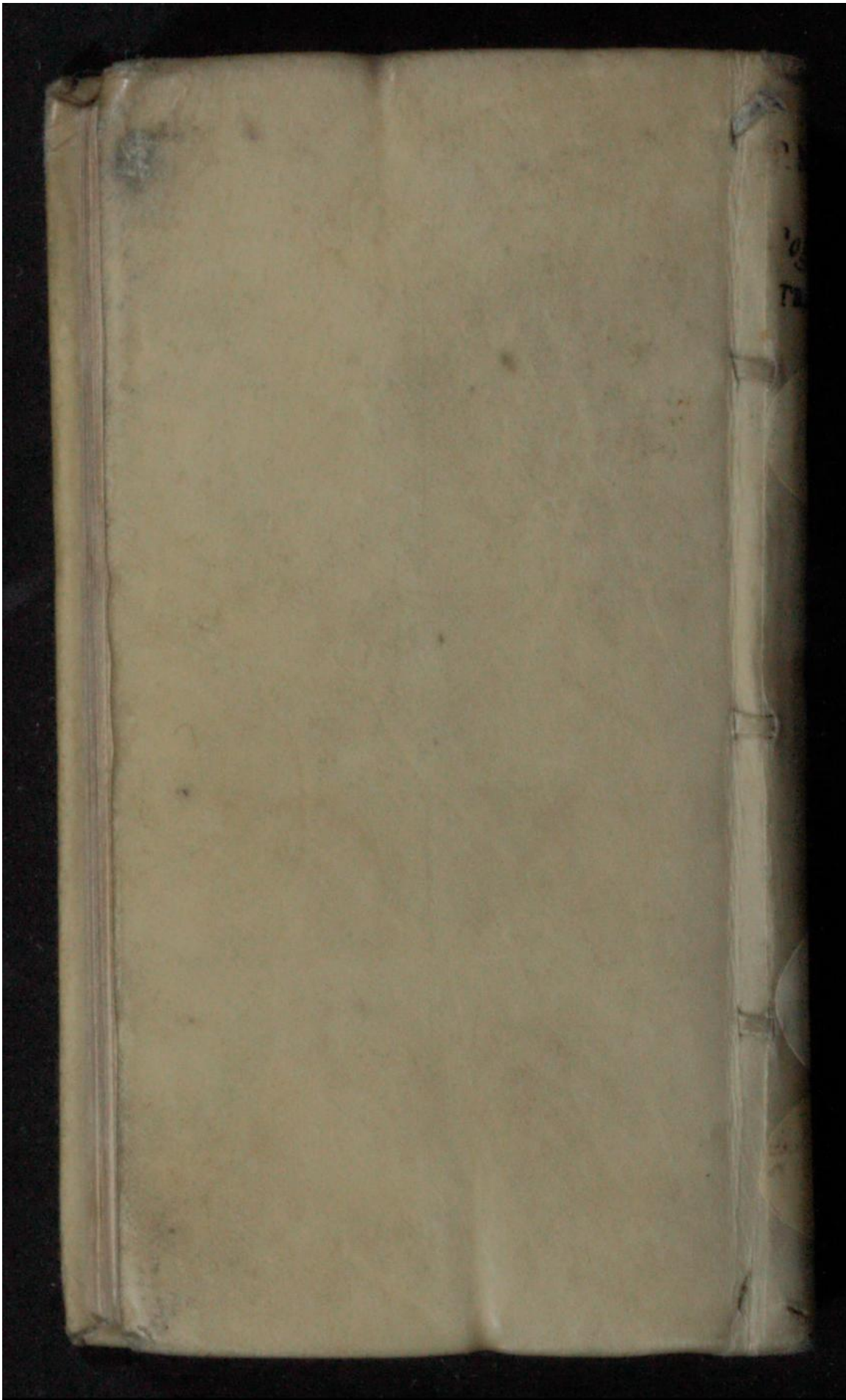

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 12

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 E 12

EX BIBLIOTHECA

P. P. C. LAMMENS.

60 15

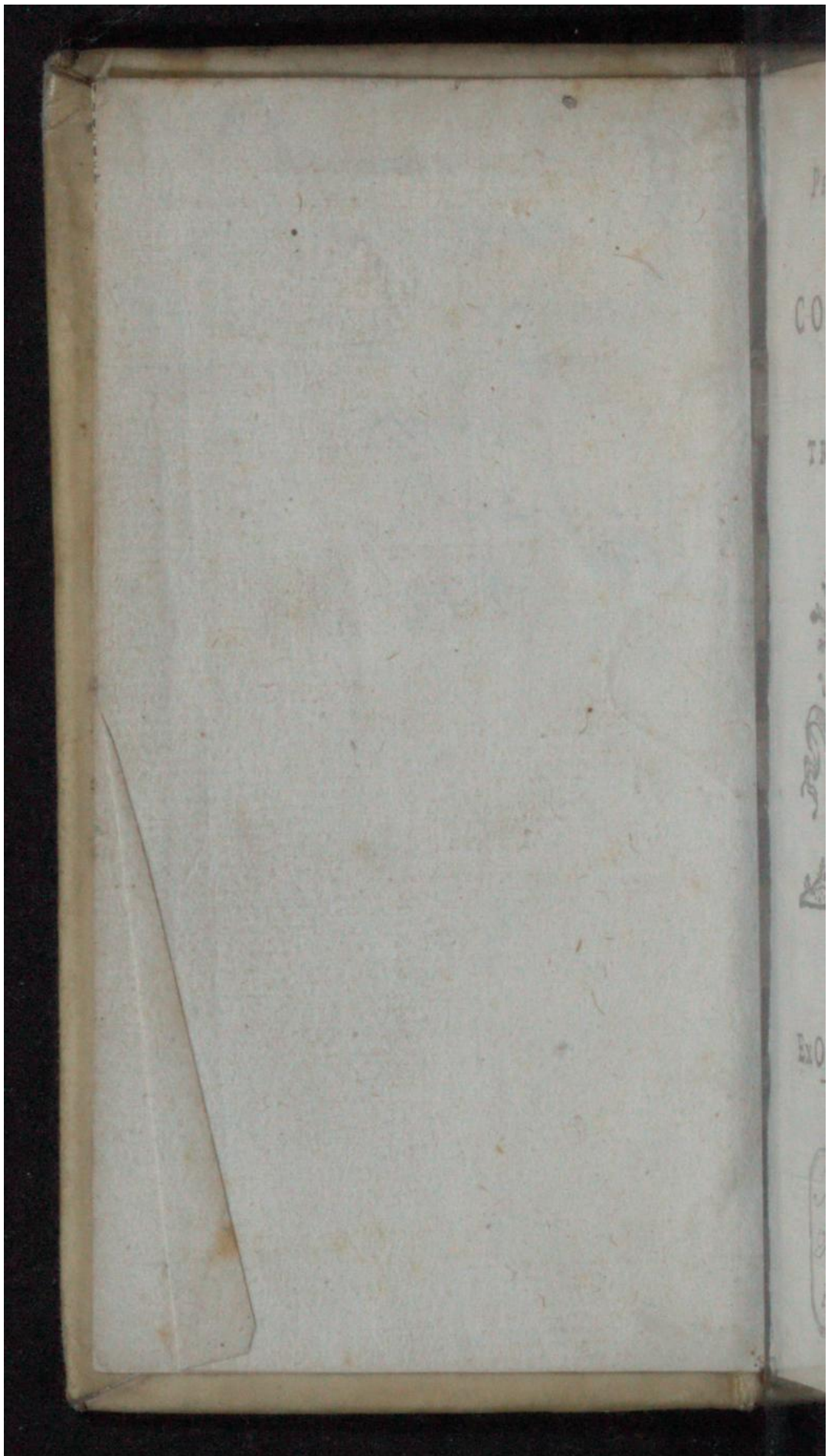
~~Essai~~

~~2. 11.~~

66

235

212

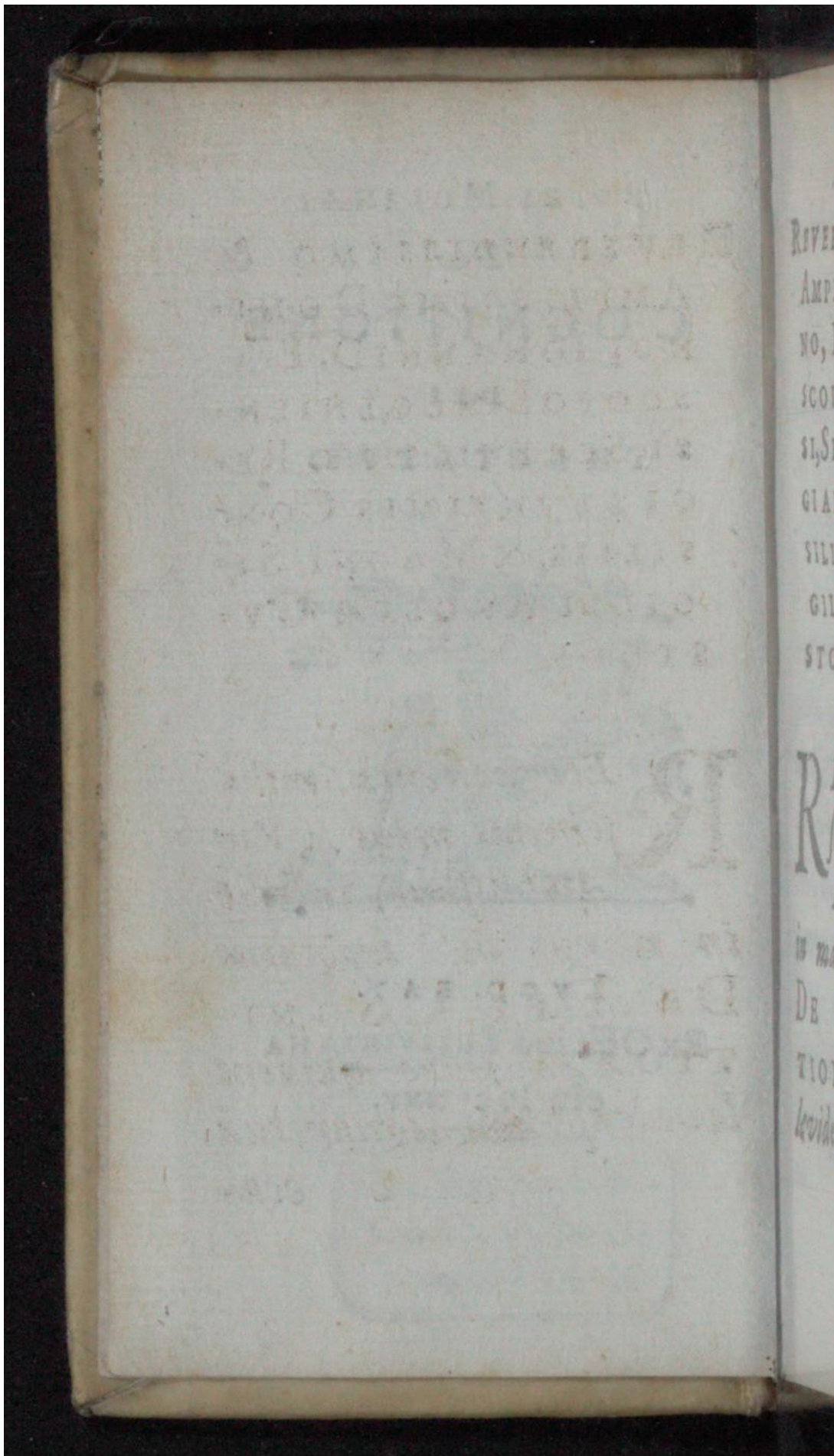
PETRI MOLINÆI
De
COGNITIONE
DEI
TRACTATUS.

LVGD. BAT.
EX OFFICINÂ ELZEVIRIANA
MDCCLXXV.

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

REVER
AMP
NO,
SCOT
SI, S
GIA
SIL
GIL
STO

R

is ma
DE
TION
levid

REVERENDISSIMO &
AMPLISSIMO DOMI-
NO, IOHANNI D. EPI-
SCOPO LINCOLNIEN-
SI, SERENISSIMO RE-
GI AB INTIMIS CON-
SILIIS, & MAGNI SI-
GILLI ANGLIÆ CV-
STODI.

Recognoscenti mihi
*schedas meas, (Vir
Amplissime) incidit
in manus hic tractatus*
DE DEI COGNI-
TIONE: Opus quidem
levidense, nec dignum tuis
A 2 OCU-

oculis, sed in quo quod deest
ingenio Authoris, supple-
tur dignitate argumenti:
cujus cognitio mediocris
accuratissimam in alio ar-
gumento commentatio-
nem facile antecellit. Cui
operi quem quarerem Pa-
tronum non mihi diu am-
bigendum fuit. Nam cui
potius consecrarem has la-
boris mei in Anglia pri-
mitias, quam tibi (Reve-
rendissime Vir) qui me in
has oras appulsum excepisti
perhumaniter, & dignita-
tis

deest
pple-
enti:
iocris
o ar-
atio-
Cui
Pa-
am-
a cui
es la-
pri-
eve-
ne in
pisti
nta-
tis

*tis tua immemor, iuvisti
operâ & amore complexus
es? Cujus ingenium par
negotijs, nec inflatur ho-
nore, nec obruitur ponde-
re. Qui in medio cura-
rum civilium æstu, deci-
dis tamen aliquas horas
studijs, invigilans pariter
Reip. & Ecclesiæ. Qui feli-
ci temperamento sociavi-
sti res rarò coeuntes, in
summa fortuna summam
humanitatem, & in flore
ætatis senilem prudētiam.
Hæc non damus tuis auri-*

A 3 bus,

*bus, sed rei veritati: qua
me impulit ad tibi conse-
crandum hanc opellam, te-
stem grati animi, meæque
erga te observantia: quam
ut boni consulas, te etiam
atque etiam rogo.*

Tux Amplitudini

addictissimus

PETRVS MOLINÆVS.

DE

I

DE
COGNITIONE
DEI.

INTER DEI opera visibilia homo facile primas obtinet. In homine autem ea pars est longe præstantissima quæ *Anima* appellatur. Anima enim nobis cum Angelis, Corpus cum belluis commune est.

Porrò cum plures sint animæ facultates, illa facile princeps est, quæ Intellectus seu Mens dicitur: quippe quæ præluceat voluntati, & sedens in clavo, tractat habenas cupiditatum; unde & τὸ ἡγεμονικὸν a Græcis appellatur.

A 4   Hujus

2 *De cognitione Dei.*

Hujus Intellectus præcipuum ornamentum atque perfectio, est cognitio veritatis, quæ sic affecta est ad mentem ut lux ad oculum.

At non cujuslibet veritatis cognitio intellectum perinde perficit, sed cognitio tantum rerum summarum & perfectissimarum. Inter quas cum Deus immensum quantum excellat, planè conficitur, veram Dei cognitionem esse mentis ornamentum longè præcipuum. Enimvero cum cognitio veritatis se habeat ad intellectum ut lux ad oculum, planum est verâ Dei cognitione intellectum maximè perfici: quandoquidem Deus est fons lucis, Pater luminum,

De cognitione Dei. 3

num, & lux ipsissima, ad quem ipse Solis splendor est tenebris propior.

At non quælibet Dei cognitio pariter mentem perficit & illustrat, sed ea demum quæ ab ipso Deo revelata, eius verbo continetur. Nam ut Solem non videmus eodem modo quo res cæteras, quippe cum cætera videantur per lucem Solis, at Sol videatur per suam ipsius lucem: sic Deus non potest cognosci, nisi propria sua luce, & nisi suam ipsius cognitionem animis nostris infuderit.

Sed antequam ad eam Dei cognitionem accingimur, quæ habetur ex Dei verbo; operæpretium est expone-

A 5 re

4. *De cognitione Dei.*

re quousque ratio humana non adjuta Dei verbo per-tingat. Est enim hæc non il-legalis meditatio: & ex ea multa rectæ rationis lux emicat, multa divinæ sapien-tiæ cognitio efflorescit. An-tequam igitur ingrediemur adyta hujus templi, utile erit tantisper consistere in atrio, cuius est nō mediocris splē-dor, & cui Deus impressit non obscura suæ potentix & sapientiæ vestigia. Sic enim præstructim & per gradus veniemus ad Ecclesiæ do-ctrinam, ut appareat quan-toperè Ecclesia distet à Ly-cæo: quantum Christi scho-la antecellat scholas Philo-sophorum: quantum vin-eat humanam rationem di-
vina

De cognitione Dei. S

vina revelatio.

Institutum esse omni homini sensum aliquem divinitatis, constat experimento, & omnium Gentium testimonio. Inter quas nulla est tam fera aut tam barbara apud quam non sit recepta quædam religionis forma, eaque gravissimis pœnis sancita. Hęc enim est non scripta sed nata lex, ad quam non docti sed facti, non præceptis instituti, sed à natura imbuti sumus. Inde in sceleratissimis quibusque conscientia aculei, quæ fontes ad Dei tribunal invitos pertrahit, & efficit ut pessimus quisque Deum judicem maximè perhorrescat. De Caligula Suetonius refert, eum auditum

tum

6 De cognitione Dei.
tum sic comminantem Iovi.

Εἰς γαῖαν Δαναῶν περὶ σέ.

Idem usurpabat illud Menelai pugnantis cum Paride.

Iliad. Ζῶ πάτερ ἔτις σέϊο θεῶν ὀλοώ-
τερη ἄλλα.

Idem tamen, quotiescunque tonaret, quærebat latebras, & pavore consternabatur, Deum ultorem exhorrescens. Nam ut quisque est perditissimis moribus, ita maximè ad foliorum tremorem, aut si *virides rubum dimovere lacerta*, & corde & genibus tremit. Inde est quòd videmus homines profanos, qui, rebus prospere fluentibus, omnem de Deo cogitationem excusserant, in subitis periculis exclamare illud **DEVS MI:**
& con-

De cognitione Dei. 7

& confugere ad eius opem quem improbè contempserant. Et hæc vox impræmeditata ipsis excidit, victricè natura .

Quin & ipsa Idolatria quò fœdior est, & inanibus figmentis addictior, tantò evidentius arguit, insitum esse hominibus à natura sensum divinitatis. Oporter enim altè sedeat hic sensus, & penitus sit impressus, cum homo animal gloriæ, maluerit se abjicere infra bestias & colere lapides ac ligna, & ex insita superbia ad infima quæque se submittere, quàm nullum plane Deum agnoscere. Nec qui finxerunt hæc Deorum portentia, usi fuissent hominibus

bus

De cognitione Dei.
bus obsequentibus, nisi invenissent animos jam imbutos illa de Deo persuasione, ex quo femine emergit illa ad religionem propensio.

Veruntamen ad Dei cognitionem aliam viam insistit vulgus, aliam Philosophi. Et vulgus quidem circumferens oculos per totum orbem, miratur staturas anni tempestates, Solis pulchritudinem atque potentiam, ætus maris reciprocos, terræque molem aëre suspensam, nutibus suis conglobatam, paribusque examinatum ponderibus.

Georg.
2.

Defectus Solis varios Lunæque labores :

Vnde

De cognitione Dei.

*Vnde tremor terris qua vis
maria alta tumescant*

*Obicibus ruptis, rursum-
que in seipsa residant.*

*Quid tantum Oceano pro-
perent se tingere Soles*

*Hiberni, vel qua tardis
mora noctibus obstat?*

Miratur perpetuos flumi-
num lapsus, plantarum in-
crementa atque virtutes,
animalium diversas for-
mas, & *spuas* ac instinctus
spontaneos; denique tan-
tam hujus machinae perfe-
ctionem, ut singulae par-
tes officiant contemplatio-
ni totius: non secus ac
cum in sylva non caedua
singularum arborum pro-
ceritas eminere posset, nisi
inter pares conspiceretur.

Ita-

10 *De cognitione Dei.*

Itaque vix quisquam est nisi planè vecors, qui, his aspectis, non agnoscat authorem, & non æstimer apud se quantus sit opifex ex opificij præstantia.

Enimvero ut si quis Bibliothecam libraria supellectile instructissimam contempletur, in quâ structi foruli, libri in ordinem digesti, omnia tersa & munda, & aptè disposita: non est credibile quenquam posse esse tam excordem, vt censeat hæc casu ita esse facta, & non potius hæc tribuat humanæ industriæ. Nam confusio fit a casu, ordo ab industria. At nulla est Bibliotheca tam aptè digesta, nec tam ornata aut locuples, ut
possit

De cognitione Dei. 11

possit ullatenus cum hujus
machinæ structura & perfe-
ctione comparari. Habeat
aliquis in vestis lacinia mul-
titudinem promiscuam cha-
racterum typographicorū,
quam commoto sinu iacter
& effundat: an unquam ita
aptè cadent characteres, aut
tanta erit in casu industria,
ut oratio aliqua compta, aut
versus elegantes inde confi-
ciantur? At nulla est oratio
ita expolita, nullum carmen
tanta arte structum, ut possit
cū mundi artificio & pul-
chritudine, ulla ex parte
conferri.

Hæc prima est ratio qua
Deus homines etiam barba-
ros aliquo sensu divinitatis
afficit. His mutis magistris
vel

12 De cognitione Dei.

Psal.
19. vel tardissima ingenia ad sui
cognitionem imbuunt. Cæli
enarrant gloriam Dei & fir-
mamentum notificat opus ma-
nuum eius. Nam invisibilia
Dei, potentia eius atque divi-
nitas ex rebus conditis intelli-
guntur.

His adde naturales *συντη-
ρησις* & semina æquitatis &
honestatis, & aculeos con-
scientiæ, qui pessimos quos-
que tacitis moribus lanci-
nant. Est enim hæc non ob-
scura confessio, qua homi-
nes profitentur se iudicem
agnoscere cui dandæ sunt
ἀδύναμις & qui in facta &
mores hominum inquirat.

Nec parum faciunt Dæ-
mones & malefici spiritus,
ad altè infingendam animis
persua-

De cognitione Dei. 13

persuasionem de Deo. Cùm enim quotidianis experimentis notum sit, quanta sit & quam noxia Dæmonum potentia, quippe qui cient tempestates, morbos immittunt, homines vertunt in Lycanthropos, segetes & arbusta transferunt, (quod in agro Marrucino accidisse testis est Plinius,) spectris homines territant, & perplexis Oraculis consulentes ludificantur, & erroribus implicant; periret humanum genus, obnoxium injurijs tot invisibilium inimicorum, immo & ipsa mundi compages luxaretur, nisi hi dæmones penderent ab aliqujus supremæ potentia nutu, quæ rabiem eorum frænât.

nat.

14   *De cognitione Dei.*
nat, & cancellis includit suæ
providentiæ.

Ista quidem sunt vulgaria documenta, & quæ se quasi invitis ingerunt. At Philosophi ad Dei cognitionem alia via grassati sunt. Texunt enim vincula demonstrationum, quibus ingenia sic constringunt, ut ab eis quod volūt extorqueant.

Aristoteles scripsit octo libros *Physicæ ἀκροώσεως*, quorum sex postremi toti circa motum ejusque affectiones versantur. Ultimus autem definit in primo motore, qui idem sit immobilis. Cum enim omne quod movetur, ab aliquo moveatur, & hoc ab alio, & sic porro: in hac catena moventium non potest

De cognitione Dei. 15

testiri in infinitum, sed necessario standum est in aliquo primo movente, qui cum omnia moveat, ipse sit immobilis. Non secus ac in corpore humano, artus moventur à musculis, musculi à nervis, nervi à spiritibus animalibus, spiritus animales à vitalibus, vitales ab anima, quæ non movetur nisi per accidens, aut per aliud, id est, alieno motu: non secus ac sapientia ambulat, aut ut gubernator sedens ad clavum, sic quiescit ut tamen motu navis moveatur. Quod si quid sit quod moveat se ipsum, oportet sit compositum, & una pars moveatur ab altera. At primum ens oportet sit simplicissi-

36 *De cognitione Dei.*

eissimum, nec partibus constet.

In ordine vero causarum efficientium non posse procedi in infinitum facile demonstratur. Nam si nulla esset causa prima & summa, nulla esset secunda, nec tertia, & sic porro. Et sic nulla prorsus esset causa: & nunquam posset deveniri ad ultimum effectum, quia antequam eo perveniretur, infinitæ causæ essent percurrendæ. At infinitum est quod pertransiri non potest, & cuius ut non datur primum ita nec ultimum.

Nec parum faciunt ad agnitionem Dei, divinæque perfectionis, gradus diversi bonitatis & sapientiæ, per quos

quos Angeli sunt meliores
& sapientiores hominibus,
& ipsi homines inter se dif-
ferunt. Hoc enim axioma
stat inconcussum, qualitates
(puta albedinem aut calo-
rem) esse perfectiores aut
imperfectiores prout à sum-
ma perfectione magis aut
minus abscedunt, & plus
aut minus distant à summo
albedinis aut caloris gradu.
Est ergo inter creaturas illa
melior quæ magis ad sum-
mam bonitatem accedit. Il-
la autem summa bonitas,
quid est nisi Deus, qui est
ipsissima bonitas? Nam ut
in ordine causarum efficien-
tium, ita & in gradibus vir-
tutis & perfectionis, non
datur progressus in infini-
tum;

18 *De cognitione Dei.*

tum; sed oportet sit aliqua prima & summa perfectio.

His adde quod apud omnes est in confesso, impossibile esse ut aliquid faciat se ipsum: Nam si quid se ipsum fecisset, planè statuum esset illud fuisse antequam esset: quandoquidem agere præsupponit esse. Cum ergo cælum non potuerit se ipsum condere, oportet conditum sit ab aliquo, qui quidem non potest esse nisi summè potens & infinitæ sapientiæ, quippe qui ad tantum opus, non habuit exemplar quod imitaretur, nec ei præsto fuit materia, nec ministri. Nam si hæc adfuissent, perindè quæreretur quis creavisset hanc

De cog
hanc mag
ministros,
inhibet,
recre, ut
dam sit ad
quæ nullius
quo sint o
erubilo er
potest non
teniz, e
quid sit
Est enim
& profana
Epictet
nem, lib. 1
rum, crea
pendensio
que terran
qui minist
faciat.
Ipsi
di aliquo

hanc materiam, quis hos ministros, quis eis hanc vim indidisset, qua Deo opitularentur, ut planè deveniendum sit ad aliquem unum qui nullius ope egeat, & à quo sint omnia. Qui cum ex nihilo creavit omnia, non potest non esse infinitæ potentæ, cum à nihilo ad aliquid sit infinita distantia. Est enim ridiculus stupor, & profana vecordia Velleij Epicurei, qui apud Cicero- nem, lib. i. de Natura Deorum, creationem naso suspendens rogat quæ molitio, quæ ferramenta, qui vectes, qui ministri tanti muneris fuerint.

Ipsa numerorū ratio mundi aliquod esse principium,

B ac

20 *De cognitione Dei.*

ac proinde à Deo creatum esse, necessariò evincit. Omnis enim numerus incipit ab unitate. Cùm ergo numerentur dies, oportet aliqua fuerit prima dies, ac proinde aliqua prima cœli conversio. Non enim datur numerus infinitus actu, nec possunt esse dies numero infiniti. Nam si numerus aliquis esset infinitus, denarius numerus infinitiès inesset isti numero infinito. Vnde fieret ut quinq; non pluriès inessent quàm decem, & duplum non majus esset dimidio. Immo verò isti numero infinito totidem inessent unitates quot decem. Quæ sanè sunt *ἀσυστά* & implicita contradictionem.

Ipsa

De cognitione Dei. 21

Ipsa hominum hujus ævi
vita brevior, & tacita decre-
menta staturæ, præ veterum
vivacitate & proceritate,
non obscure testatur fuisse
aliquem primum hominem,
& primam aliquam perfe-
ctionem à qua per gradus
descenditur. Non possunt
enim infinita esse rerum de-
crementa. Alioqui replican-
do in infinitum secula præ-
terita, ad staturam cælo ip-
so majorem tandem perve-
niretur.

Hæc omnia eo pertinent
ut argumentis suppeditatis
ab humanæ rationis luce,
quantumvis nebulosa &
sublustri, doceamus, quem-
admodum omnis lux toto
orbe sparsa, ab una origine

B 2 præ-

profluit, nempe à Sole; & omnis numerus procedit ab unitate; & in corpore humano omnes arteriæ, vitalisque tota facultas ab uno corde procedunt: Ita omne ens, ab uno summo ente fluere & dependere, ac sustentari: Qui si vim suam, & influxum tantisper inhiberet, & subduceret, illico omnia in antiquum illud *Nihil* abirent & dilaberentur. Non secus ac amoto Sole, quicquid ubique est lucis, verteretur in tenebras.

Iam si quis roget quid Deum impulerit ad manum admovendam operi, in promptu est responsio. Deus enim omnia fecit ob seipsum, nec ulla alia consideratione

De cog
tione motus
teho. Enim
tum est
tum omni
fatis, vel
Hebr. cap.
ele. propter
quem sunt
sunt propter
nus est in
primus,
Deum qu
quo Max
Optimus
pms Optim
mm. Quia C
tus est fi
pre est prio
na causa e
a sine. C
gens ratio
gens; h
220

tionemotus est quam amo-
re sui. Enimvero Deus non
tantum est causa efficiens
rerum omnium, sed etiam
finalis, teste Apostolo ad
Hebr. cap. 2. ubi ait Deum
esse propter quem & per
quem sunt omnia. Omnia
sunt propter Deum quate-
nus est finis, & quatenus o-
ptimus. Omnia sunt per
Deum qua causa efficiens, &
qua Maximus. Merito ergo
Optimus Maximus. Sed
prius *Optimus* quam *Maxi-
mus*. Quia Optimus est, qua-
tenus est finis: at finis sem-
per est prior intentione: &
ipsa causa efficiens movetur
à fine. Cum ergo omne a-
gens rationale aut intelli-
gens, sibi proponat aliquem

B 3   finem

24 *De cognitione Dei.*

finem qui bonus sit, non potuit primum & summum agens agere nisi ob ultimum & optimum finem. Cumque nihil sit Deo melius, immo cum omne bonum sit à Deo, non potuit Deus agere ob alium finem quam ob seipsum. Cumque nihil sit quod potius debeat pingi & imagine exprimi, quam quod pulcherrimum est, Deus qui est primum pulchrum, & prima lux, voluit suam ipse imaginem ducere, & ut in Minerva Phidiæ, ipse artifex similitudinem sui indelebilem operi suo impressit.

Verum enim vero cum rerum creatarum pars sint Corpora pars spiritus & substantiæ immateriales; inter
spiri-

De cognitione Dei. 25

Spiritus quidem Angeli eminent, quibus proximæ sunt animæ humanæ. Inter corpora autem primum cœlum facilè primas obtinet. Quapropter cum Deus impresse- rit omnibus creaturis, suæ potentia & sapientia vestigia: Spiritibus non modo sui vestigium impressit, sed & imaginem. Eamque non qualis à pictoribus ducitur penicillo, exprimens tantum colores & figuram: sed qualis conspicitur in speculo, quæ motus & actiones imitatur. Deus enim spiritibus affudit lucem intellectualem, & cognitionem veri; quæ est quædam quasi scintilla divinæ lucis. Voluntatem vero eorum, cujus

B 4 est

26 *De cognitione Dei.*

est ciere motus & producere
actiones, ornavit justitia &
sanctitate. His addidit im-
mortalitatem, & libertatem
voluntatis, quæ sunt divinæ
imaginis lineamenta quæ-
dam & Dei imitamenta.
Quæ imago cum sit longè
præcipuum ornamentum
creaturæ intelligentis; ita
vicissim nihil tam fœdum
quam deformatio hujus
imaginis. Quod fit quando
anima, eruto mentis oculo
per ignorantiam, & linea-
mentis hujus imaginis vitio
depravatis, pœna sua verti-
tur in monstrum: & Deo
exosa, ipsa sua miseria, Dei
miserationem amisit. Enim-
vero quemadmodum ima-
go regis nummo insculpta,
multa

De cognitione Dei. 27

multa ad terram attritione
& confricatione oblitera-
tur, ita in animabus defor-
matur Imago Dei, quando
rebus terrenis addicta, &
quasi in cœnum provoluta,
à divinis cogitationibus &
Dei amore avertitur.

Sed & primo corpori, id
est cœlo, Deus impressit ali-
quam sui similitudinem, &
quandam, penè dixerim,
imaginem. Nam cœlum
Deus in rotunditatem tor-
navit, imitamentum divinæ
infinitatis: quia hæc figura
nec principium habet nec
finem. Sed & in eodem pri-
mo corpore insculpsit quie-
tis suæ, æternæque immobi-
litate, perpetuo tamen agen-
tis, non obscura vestigia.

B 5 Nam

28 De cognitione Dei.

Nam cœlum etsi per partes
jugiter movetur, dum pars
altera alteri succedit, tota ta-
men ejus moles quiescit, nec
loco movetur. Potentiæ ve-
ro suæ imitationem posuit in
cœlo; suspendens hæc infe-
riora à superioribus, & sic
digerens hoc opus, ut à cœ-
lestibus elementaria guber-
narentur, & superiora in in-
feriora potenter influerent.
Ac profecto verissima est
Aristotelis sententia lib. 2.
de Generatione, cap. 10. per-
petuam durationem rerum
deberi simplici & quotidiana
Solis conversioni ab O-
riente in Occidentem: at ge-
nerationem & corruptio-
nem rerum nasci ab obliquo
Solis & Planetarum cursu

ἢ ἡ
πρῶτη
φορὰ
αἰτία
ἐστὶ γὰρ
γένεως
καὶ φθο-
ρᾶς,
ἀλλ'
ἢ ἡ
λόξον
κύ-
κλον.

per

De
per Zodi
suo & rec
affectum
affection
rum vari
Hanc
modo lo
& omni
stante
sentia
nec
scribi
homi
mente
rebus
& ad c
circa
lo qui
tis ad
ditem
nem.
Illa

De cognitione Dei. 29

per Zodiacum, dum accessu suo & recessu ad nos mutant aspectum, & cum eorum situ affectiones & qualitates rerum variantur.

Hanc sedem Deo non modo scriptura tribuit, sed & omnium gentium constans sententia. Nam etsi essentia Dei complet omnia, nec ullis terminis circumscribitur, insitum tamen est homini divina meditati, mentem quantum potest à rebus terrenis summovere, & ad cœlum attollere. Quocirca Deum oramus summissis quidem poplite sed elevatis ad cœlum oculis, quorum alterum designat demissionem, alterum testatur spem. Illud facit ad dejiciendam
super-

superbiam, hoc vero ad at-
tollendam cogitationem.
Nec immerito humana ratio
Dei solium locavit in cœlo.
Nam quæ Deo, qui omnia
mouet, potest esse habitatio
convenientior quam corpus
illud per quod omnia mo-
uet? Quænam Patri lumi-
num sedes aptior, quam re-
gio per se lucida, & insita lu-
ce semper perspicua? Quid
convenientius naturæ Dei
qui est Deus Pacis, & qui
nulli mutationi est obno-
xius, quam ibi habere so-
lium ubi pax æterna, & im-
mota quies, & nulla muta-
tio? Inde est quod (ut obser-
vat Iustinus Parænesi ad
Græcos) apud Homerum
Iupiter *Ἄρτω* crinibus arrep-
tam

De cognitione Dei. 31

tam de cœlo præcipitat, & ingressu cœli ei in æternum interdicit. Illa vero delapsa est in hanc inferiorem regionem, quæ quatitur ventis, & tempestatibus, & terræ motibus: ubi bella, & seditio- nes, & adversus Deum ipsum discordia.

His se quasi gradibus mens humana evehit ad Dei cognitionem: hoc se quasi *ὑπερ-βουλομένη* conatur attollere. Hæc sunt illa Dei posteriora quæ homini videre fas est. *Exod. 33.* Nimirum opera Dei per quæ à posteriori, & per effecta cognoscitur. An potius per id Scriptura innuit Deum venientem non sentiri, sed postquam transivit & percussit, demum agnosci? Nes-
cimus

32   *De cognitione Dei.*
cimus enim quid Deus fa-
cturus sit, sed postquam ope-
ratus est, seu punivit, seu li-
beravit, ejus vis agnoscitur.

Neque vero hæc eo perti-
nent ut probem esse Deum,
quem ipsi dæmones confi-
tentur; Quem qui negat di-
gnior est tortore qui cruciet,
quam Philosopho qui do-
ceat. Sed hæc affero ut do-
ceam, quibus adminiculis
humana ratio subnixa, illum
divinitatis sensum primitus
insitum adjuverit, & ad Dei
qualemcumq; cognitionem
pervenerit. Tum ut id quod
Paulus ait Actorum cap. 14.
Deum nunquam se reliquisse
absque testimonio, non solum
de externis testimoniis in-
telligatur, qualia sunt pluvix
& fer-

De cognitione Dei. 33

& fertiles anni, sed etiam ad
externa creaturarum, & ad
interna conscientiae testimo-
nia extendatur.

Sed neque per hæc puto
effici, hanc enuntiationem,
DEVS EST, esse de earum
genere quæ sunt notæ natu-
ra. Aristoteles 2. Posterio-
rum, t.6. ait eas Enuntiationes
esse notas natura quæ in-
tellectis terminis necessario
creduntur. Vt si quis scit quid
sit *totum*, & quid sit *pars*, non
potest non scire & credere
totum esse majus partibus.
Nec quisquam unquam à se
impetrabit ut aliter credat.
At hæc oratio, DEVS EST,
non est ejusmodi. Nam post
intellectas voces, inventi
sunt qui negarent esse Deum.

Quan-

34 *De cognitione Dei.*

Quanquam eos semper
fuisse perpaucos existimo.
plurimos quidem qui Deum
agnoscendo, negarent Dei
providentiam, quælibet ætas
tulit, quia hæc opinio sub-
palpatur vitiis & aptissima
est ad laxandam fibulam in-
temperantiæ. At qui Deum
prorsus negaverint vix sin-
gulos invenias in singulis se-
culis. Nam Diagoram Me-
lium Atheismi insimulatum
constat; non quod Deum ne-
garet, sed quod Athenien-
sium ficta numina, inanesq;
superstitiones contemneret.
Hic nempe est qui Herculem
ligneum cruribus arreptum
in ignem conjecit, dicens,
hic erit tibi decimus tertius
labor. Idemque sentiendum
esse

Diag
esse de Th
co. Ereme
civore, qui
docet Cle
nus in Pro
Hacten
mens, non
civare, est,
adjuvare
venit ut a
At cur
Dei narit
& ratio h
sancificere
quæritur q
deanissima
sele animo
Dei angit
in tenebra
etis scote
Quidam v
Virgilius

De cognitione Dei. 35

esse de Theodoro Cyrenai-
co, Evemero, Hippone, Ni-
canore, qui habitusunt Athei,
docet Clemens Alexandri-
nus in Protreptico.

Hactenus ergo humana
mens, non infeliciter ratio-
cinata est, & duce natura, &
adjutrice Philosophia eo per-
venit ut assereret esse Deum.

At cum deventum est ad
Dei naturam explicandam,
& ratio humana conata est
satisfacere quæstioni qua
quæritur quid sit Deus, ibi
densissima ignorantia caligo
sele animo offudit, & lux ipsa
Dei ἀποστειλόμενη homini versa
in tenebras, oculos intelle-
ctus scotomate percussit.
Quidam, ut Plato, Cicero, & *An.*
Virgilius, censuerunt, Deum *lib. 6.*
esse

36 *De cognitione Dei.*

esse animam mundi, quæ sic regat & moveat mundum ut anima hoc corpus. Alij dixerunt Deum esse quicquid est. Notum est illud Euripidis.

Ὁ ρᾶς τὸ ὑψὲ τόνδ' ἀπὸρον αἰθέρα
καὶ γλῶ πέρειξ ἔχοντα ἄγραυς ἐν
ἀγκύλαις,

Τῆτον νόμιζε Ζεῦα, τόνδ' ἠγῆ
θεόν.

Fuit qui diceret Deum esse circulum, cujus centrum sit ubique, circumferentia nullibi. Vulgatum est quomodo Simonides Hieronem rogantem quid esset Deus longa comperendinatione frustratus sit, petens unum diem moræ ad respondendum, deinde biduum, post etiam triduum, & sic porro, semper professus sibi nondum lique-

re,

De cognitione Dei. 37

re, & difficultatem augeri
indies, & sub manum cres-
cere .

Iudæi ut docerent essen-
tiam Dei esse inexplicabi-
lem, ipsum nomen Dei vo-
luerunt esse *αὐτὸς φωνήεν*, seu
ineffabile, & quod humano
eloquio usurpari non possit
nec debeat. Quod videtur
innuere Angelus, qui & vo-
catur Deus, qui cum Iacobo
luctatus est. Nam petenti
Iacobo ut nomen suum ede-
ret, noluit obsequi, sed dixit,
Cur meum nomen rogas? Sic &
Angelus, qui perinde Deus
appellatur, Iudic. 13. Ma-
noam Samsonis patrem scis-
citantem quodnam esset ejus
nomen, hac oratione repres-
sit. *Cur sciscitaris nomen me-
um? est*

38   *De cognitione Dei.*
um? est enim admirabile. Ho-
diè in Hebræis codicibus
Dei nomen scriptum est
I E H O V A H. Quod nomen
videtur data opera ita scri-
ptum à Rabbinis, ut nomen
Dei, quod fronti cidaris sum-
mi Pontificis inscriptum e-
rat, absconderetur. Nam Io-
sephus qui fuit Pharisæus &
Sacerdos libro sexto Belli
Iudaici testatur nomen præ-
fixum tiaræ Pontificis ha-
buisse τῆσ αργῶ φωνῆεντῶ qua-
tuor vocales, & meris qua-
tuor vocalibus constitisse;
ut planè videatur hoc no-
men fuisse, non Iehovah sed
Iova, pronunciando i & v
vocali sono. Quod & vox Io-
vis ab Ethnicis usurpata in-
dicat. Nec multum ab hoc
absc-

De
abscid
qui loco
Historia
IAD rpe
Alexand
lib. 5 no
qui quod
raturæ
ille I A O
iisdem
cum vo
disposit
rari ro
hac voc
Dei esse
la enim
Dei, im
dem au
expima
la foret
lingua
fuerit

abscedit Diodorus Siculus,
qui libro primo Bibliothecæ
Historicæ, Deum Mosis ait
ΙΑΩ appellatum. At Clemens
Alexandrinus Stromatum
lib. 5 nomen illud *τελεγεργαμ-* P.240
μον, quod circumscriptum e-
rat tiaræ Sacerdotali, dicit fu-
isse ΙΑΟΥ, quæ quidem vox
ijsdem vocalibus constat,
cum voce ΙΟΥΑ, sed aliter
dispositis. Sed ut ut sit, aber-
rant toto cælo qui putant
hac voce aut quacunque alia
Dei essentiam exprimi. Nul-
la enim vox dari potest quæ
Dei, immo ne hominis qui-
dem aut lapidis essentiam
exprimat: Cum nomina nul-
la sint essentialia; nec ulla sit
lingua naturalis, sed nomina
fuerint rebus indita *κτ' ουκ*

ἴσχυται

40 *De cognitione Dei.*

Ἰνκλυ & ex instituto. Sola nomina ficta per ὀνομαστικαίαν, ut crocitare, boare, essentiam exprimunt rerum quas significant.

Sed Dei essentia ut sermone exprimi non potest, ita nec mente concipi. Cujus rei causę sunt plurimę. Nam nec infinitum capi potest à finito: & lux Dei inaccessa mentis aciem præstringit, fatente Aristotele secundo Metaphysicorum, intellectum nostrum se habere ad prima entia, vt oculi noctuarum se habent ad lumen Solis. Idem ait nihil esse in intellectu quod non prius fuerit in sensu: at Deus non usurpatur sensu. His adde quòd intellectus in hoc corpore

Di
pore non
pharisa
gendam
subinde
dem sic
vant, v
dum Deu
firum co
ria, ve
parium
rijs acc
rum el
per ges
aut si dit
fi, defici
dentia
gens, v
rentia, n
rotus sic
Ad h
oblati
non m

De cognitione Dei. 41

pore non intelligit nisi ope phantasiæ, & inter intelligendum se ad phantasmata subindè convertit: quæ quidem sic intellectum adjuvant, vt simul obturbent: dum Deum imaginantur vestitum conditionibus materiæ, nempe quantitate, & partium extensione, & varijs accidentibus. Tum notum est pueris, res definiri per genus & differentiam, aut si differentia non præstò sit, describi per propria accidentia. At Dei nullum est genus, nulla specifica differentia, nullum accidens, cum totus sit substantia.

Ad hæc incommoda & obstacula accedit humana non modo tarditas & infirmitas,

42 *De cognitione Dei.*

mitas, sed & pravitas & negligentia. Nam ab hoc studio plurimi revocantur tarditate ingenij hebescentis ad contemplationē sublimium. Quidam negotiis civilibus & cura rei familiaris, quæ sursum nitentem animum ad terrena revocat, & ut ita loquar, alas intervellit meditationi. Plurimi vero addicti ventri, voluptatum mancipia, rerum divinarum studium ut rem ad se nihil pertinentem immo ut rem infortunam & μετέωρον λεπτολογία, aspernantur.

Eorum vero qui ad Dei cognitionem animum suum applicant, perpauci tenent rectum cursum, sed aut statim absistunt incœpto, aut
verti-

De cog
vertiginē
rudentes in
nia defecte
ribus impi
Deorum m
tiles larva
Ethnicis. L
gistrum m
non idone
nem parv
jubei col
εγγυησι
bi consule
quisque p
pecaliare
Hinc eme
Deorum l
tingiata m
pure excre
tum est ho
stobolus
metri, et

vertigine correpti, & corruentes in limine, & ad inania deflectentes ipsi se erroribus implicant. Inde illa Deorum monstra, & umbratiles larvæ, quæ coluntur ab Ethnicis. Idque vel quia Magistrum nacti ad eam rem non idoneum, consuetudinem patriæ sequuntur, quæ jubet colere Deos ἐφεστῖς & ἑγχωεῖς, putantes melius sibi consultum iri, si sibi unusquisque privatum aliquod & peculiare Numen asciscat.

Familiars
& patrios.

Hinc emerfit infinita illa τρεῖς γδ Deorum lerna quæ jam ad μύριοι triginta millia Hesiodi tempore excreverat. Tum infinitum est homini, quæ est ejus χθονὲ stoliditas; Deum ex homine πολυ- metiri, eumque vestiri non βουεῖ-

C modo

ρη Δαί modo humana figura sed &
 ρονες affectibus. Non putant ho-
 οι δαί- mines se Deum ritè colere,
 νοσ ρι nisi eum faciant homini si-
 φύλα- milem aut bestiaë, ut ha-
 κες beant objectum aliquod præ-
 ρερό- sens in quod oculos & reli-
 πων gionem intendant. Hæc erat
 ειν πρώ- Israelitarum ad Aaronem
 πων oratio. Exod. 32. *Fac nobis*
Deos qui ante nos incedant.
 Nempe cum Deus fecerit
 hominem ad Dei imaginem,
 homines vicissim, quasi ad
 hostimentum, volunt facere
 Deum ad imaginem homi-
 nis. Apud quem Deum à se
 fictum, postquam cæremoni-
 nis quibusdam defuncti
 sunt, non modo videntur si-
 bi probè tuti adversus pecca-
 ta commissa, sed & putant
 sibi

De cognitione Dei. 45

sibi in posterum partam esse
peccandi licentiam.

His de causis non defue-
runt qui desperationem ver-
tentes in iudicium, censue-
runt Deum non posse co-
gnosci, & in vestiganda eius
natura, frustra operam collo-
cari. Quorum quidem mo-
destiæ æquum esset ignosce-
re, nisi plus haberet ignaviæ,
& nisi ex imminutione co-
gnitionis Dei, amor ejus mi-
nueretur: Et nisi eodem con-
temptu, quo negligitur co-
gnitio naturæ divinæ, co-
gnitio quoque divinæ vo-
luntatis contemneretur.

Melius Plato, cujus Ci-
cero premit vestigia, de Deo
multa dixit vera & splendi-
da, dum eum ait esse rerum

C 2   omnium

46 *De cognitione Dei.*
omnium authorem, & moderatorem, optimum, maximum, qui omnia pervideat, atque sustentet, sapientisque vitam nihil aliud esse quam reditum ad Deum: ad Deum vero iri studio pietatis atque justitiæ. Hæc & plura ejusmodi habes in Platonis Politico, Philebo, Theæteto & Timæo, ubi multa habes hausta ex veteri Theologia, quam Plato didicerat in Syria & Aegypto.

Physi-
corum
lib. 8.
cap.
Meta-
phys.
l. 6. 12. Aristoteles ingenio acrior addit, Deum esse primum motorem, primum ens, & vim motricem, quæ tamen sit immobilis: ad quem ut ad finem intelligentiæ cœlestes perpetuo moventur. Hanc esse causam perpetui motus cœlo-

cælorum, qui ciet cæteros
motus, & in inferiora in-
fluit.

Nam etsi pervidere arca-
na Dei, nosse ejus essentiam,
nulli creaturæ datum est, im-
mo nec Angelis, quia finitæ
facultatis ad infinitum obje-
ctum nulla est proportio:
non sunt tamen ea negligenda
quæ de Deo à creaturis ul-
tro ingeruntur: vel quæ vis
humani ingenij meditando
est consecuta. Nec suffocanda
sunt scintillæ naturales
cognitionis Dei, sed admo-
tis fomitibus, suscitandæ
sunt & ventilandæ, ut ex ijs
amor Dei accendatur. Non
enim amamus ignota, sed ex
cognitione boni amor &
fruenti cupiditas inardescit.

C 3 Quod

48 *De cognitione Dei.*

Quod si Dei non datur Genus Synonymum, nec differentia specifica, datur tamen genus illud quod Analogum dicitur, datur differentia, non quidem specifica, sed quæ vocatur Negativa, veluti cum bestiam dicimus esse animal irrationale: quæ sub modo qualitarum propriatum ab intellectu comprehensa, ad aliquam Dei notitiam animos perducunt.

Ego quidem arbitror, commodissimè & quantum fert captus hominis, sic exprimi quid Deus sit. Nempe *Deum esse primum & summum ens & perfectissimum, à quo fluit & dependet omnis entitas atque perfectio.* Nam cætera
quæ

De cognitione Dei. 49

quæ ei tribuuntur, æternitas, simplicitas, sapientia, & alia id genus, sub hac voce summæ Perfectionis continentur.

Dico autem à Deo non tantum esse omne ens, sed etiam omnem entitatem ab eo indefinenter dependere. Quia Deus dat *esse & vivere* creaturis, eodem modo quo Sol dat suos radios : qui sic ab eo emittuntur ut semper ab eo dependeant : qui si faciem suam tantisper absconderet, illico cessaret lux, & radij evanescerent. Quod Psaltes innuit, Psal. 104. *Si abscondis faciem tuam, turbantur, si spiritum revocas, expirant, & in pulverem resolvuntur.*

C 4 Porro

50 *De cognitione Dei.*

Porro perfectionem illam
divinam etsi mente concipe-
re non possumus, nec oratio-
ne consequi; possumus ta-
men eam aliquatenus adum-
brare.

Perfectum multifariam u-
surpatur. Vulgo perfectum
dicitur opus quod est abso-
lutum & consummatum, ut
domus cuius non amplius
pendet opus, aut liber qui ad
umbilicum perductus est.
Deus non dicitur *Perfectus*
hoc modo. Talis enim per-
fectio procedit ad perfectio-
nem ab imperfectione, quæ
nulla unquam in Deo fuit.

Perfectum quoque dicitur
unumquodque cui nihil
deest eorum per quæ possit
finem assequi, ad quem res
illa

illa ordinata est. Hoc sensu omnia Dei opera in sua specie sunt perfecta. Et ne Momus quidem in illis inveniat aliquid quod carpat aut desideret. Neque hoc modo Deus perfectus dicitur, quia non est ad certum finem ordinatus, cum ipse sit summus finis.

Sed Perfectum Deum sic dicimus, ut nulla absolute ei desit perfectio. Vnumquodque enim eatenus est imperfectum, quatenus est in potentia passiva ad aliquem actum. At Deus est purus actus, nec in eo ulla est passiva potentia.

Quapropter oportet ut quicquid est perfectionis & virtutis in creaturis, non

C 5 modo

52 *De cognitione Dei.*

modo fluat ab illa prima perfectione quæ est in Deo, sed etiam ab ea includatur. Nam ut anima rationalis comprehendit virtutes animæ sensitivæ & vegetativæ; Et omnis potestas Magistratum inferiorum includitur potestate summi Principis; Et ratiocinatio humana includitur intellectu Angelico: Ita omnis perfectio creaturarum includitur perfectione creatoris.

Excipio tamen eas perfectiones creaturarum, quæ sunt vel remedia malorum, vel levamenta & subsidia imperfectionum. Ejusmodi enim perfectiones Deo tribuere non laus est sed contumelia. Exempli gratia, vis
motrix

motrix qua animal sese movet motu locali est perfectio quædam animalis quæ non est in Deo, quia hæc perfectio est levamentum imperfectionis. Nimirum quia animal non potest eodem tempore simul esse in pluribus locis, data est ei facultas motrix quæ huic imperfectioni aliquatenus medeatur: ut animal saltem in pluribus locis sit successive, & diversis temporibus. Hæc perfectio non est quærenda in Deo, quia cum sit ubique, non habet quo se moveat.

Sic ratiocinari & texere Syllogismos est perfectio quædam humanæ menti à Deo indita, veritatis indagatrix: & ex notioribus gradum

54 *De cognitione Dei.*

dum sibi struens ad ignotiora. Hæc perfectio, cum sit subsidium ignorantia, & supplementum imperfectio- nis, frustra in Deo quærere- tur, qui non ratiocinatur, nec veritatem indagat, nec ex u- no alterum colligit, quia o- mnia ei pariter nota sunt, & omnia una simplici intelle- ctione cognoscit. Immo ve- ro ut res cognoscat: non o- pus est ut in eas oculum in- tellectus sui convertat: sed ipse se aspicit, & in mente sua videt Archetypum æternum rerum omnium, & in volun- tate sua causam efficientem omnium eventuum. Atque ut si quis totum corpus ha- beret oculis obsitum, aut esset totus pupilla, non opus haberet

Di-
haberet co-
risant o-
constanti
spectum,
que temp-
quaverit
nia circum
obretur
nihil sit
ro, non o-
volvat,
ne succi-
vam cogi-
dam affe-
nem animi
novum est
Sic pra-
ria, & fura
ria, virtut-
ctiones h-
est in tem-
ctiones

haberet conversione corporis aut oculorum, nec ad circumstantia circumferret aspectum, quia uno eodemque temporis puncto, quo versus aspiceret, & omnia circumstantia ei pariter obversarentur, Ita cum Deo nihil sit magis præsens altero, non opus est mētis aciem volvat, aut res lustret ordine successivo. Nec ad novam cognitionem assequendam affert novam intentionem animi, quia ipsi nihil novum est.

Sic præteritorum memoria, & futurorum prospicientia, virtutes sunt & perfectiones hominis, qui natus est in tempore; & cujus actiones, & duratio, mensurantur

rantur

56 *De cognitione Dei.*
 rantur à tempore. Quas vir-
 tutes Deus ei indidit ut hau-
 sta documenta custodiat, &
 evitet noxia. Hæ perfectio-
 nes cum sint remedia imper-
 fectionum, & subsidia infir-
 mitatis, non possunt Deo ni-
 si ἀκρίτως tribui, & quæ ἀνθρώ-
 ποπαθῶς in hoc argumento
 de Deo dicuntur, θεοπεπῶς
 intelligenda sunt. Nam in
 Deum non cadit memoria
 præteritorum, nec prospici-
 entia futurorum, quia om-
 nia sunt ei præsentia. Con-
 ditore temporis est ante tem-
 pus, & supra tempus, nec ejus
 duratio mensuratur à tem-
 pore. Nam ut infinitas Dei,
 non tantum in eo posita est,
 quod nullis terminis circum-
 scribitur, sed in eo præcipuè
 quod

Deo
 quod totu
 nec quis at
 tum posita
 ter princip
 eo possunt
 jus non fi
 ea ulla est
 sic enim
 portiones
 ter: sed
 perfectio
 que mo
 enim A
 Boetius
 voca simu
 ho. Atque
 adriam
 præterit
 poris pu
 non ea
 nondam
 datur
 bou

quod totus est ubique: Ita
nec ejus æternitas in eo tan-
tum posita non est, quod ca-
ret principio & fine: sed in
eo potissimum, quod vita e-
jus non fluit, sed stat: nec in
ea ulla est successio partium;
sic enim vitæ suæ aliquam
portionem jugiter amitte-
ret: sed totam suam vitam &
perfectionem simul eodem-
que momento possidet. Est
enim Aeternitas, ut docet
Boetius, interminabilis vitæ
tota simul & perfecta posses-
sio. Atque ut homini sedenti
ad ripam fluminis, sola aqua
præsens est quæ ei hoc tem-
poris puncto obversatur, at
non ea pars fluminis quæ
nondum accessit, nec ea quæ
dudum recessit; Eidem vero
homi-

*Lib. de
Consol.
Phylo-
sophica.*

58 *De cognitione Dei.*

homini totum flumen præ-
sens esset, si supra summam
aeris regionem euectus, uno
aspectu fontem & ostium
fluminis posset aspicere: Ita
oculo Dei, qui est supra tem-
pus, simul eodemque mo-
mento observatur totus re-
rum labentium fluxus, nec
ei quicquam affluit, ut nec
quicquam effluit, quia o-
mnia sunt ei præsentia.

Accedit alterum idque in-
signe discrimen: nempe quod
illæ perfectiones quæ in crea-
turis sunt variæ atque disper-
sæ, in Deo sunt una eadem-
que perfectio. Veluti si ali-
quod esset animal quod uni-
co sensu omnia ageret quæ
nos agimus quinque sensi-
bus; Non secus ac omnes li-
neæ

Dei
nec a circ
trum circ
centri pu
quomag
no, eo
spargun
tes creat
una virtu
Deo ab
spargun
nec ad
natar.
Causa
est, quo
seu virtu
sunt qu
menta
At unica
est ipsi
que cum
ob mul
efficitur

De cognitione Dei. 59

neq̄ à circumferentia ad centrum circuli protractæ, in centri puncto uniuntur, & quo magis abscedunt à centro, eo magis dilatantur & sparguntur: Ita omnes virtutes creaturarum in Deo sunt una virtus, & quo magis à Deo absceditur, ita magis sparguntur & rarefcunt, donec ad indignissima perveniatur.

Causa hujus discriminis est, quod hæ perfectiones seu virtutes creaturarum sunt qualitates, & ornamenta addita substantijs. At unica illa Dei perfectio est ipsissima ejus essentia, quæ cum sit simplicissima, ob multipliciter tamen effectuum, varia nomina
forti-

sortitur. Inde est quod in homine aliud est scire aliud velle. Nec præscientia hominis causa est eventus futuri. At cum præscientia Dei sit ipsissima ejus essentia, necesse est eandem esse perfectionem cum voluntate & providentia, ac proinde ejus præscientiæ insit vis non modo præcognitrix sed etiam ordinatrix futurorum. Nec putandum est Deum præscire futuras procellas, aut terræ motus, aut Eclipses quia futuræ sunt: sed potius dicendum, eas futuras, quia id fore Deus præscivit.

Neque tamen per hæc volo, si quando eadem perfectiones Deo & creaturis tribuun-

De cognitione Dei. 61

buuntur, has perfectiones de Deo & creaturis prorsus æquivoce prædicari. Sapientia quidem Deo & Angelo non tribuuntur *οτιωονύμως*, & eodem plane sensu, quia hæc in Deo sunt substantia, in Angelo verò qualitates. Nec tamen idcirco æquivoce hæc dicuntur: Nam inter mere *Æquivoca*, ut inter lupum animal, & lupum muricem equinum, nullus est ordo naturæ, nulla dependentia, nec per unum itur ad alterius cognitionem. At Sapientia & Iustitia Angeli, imago quædam est divinæ iustitiæ, & quasi scintilla inde emicans: Et unius cognitio ad alterius contemplationem animum nostrum evehit.

62 *De cognitione Dei.*

vehit. Hæc ergo sunt de eorum genere quæ Analoga appellantur, veluti cum Ens dicitur genus Analogum Substantiæ & Accidentis, & Pes dicitur de pede animalis, & de fulcro mensæ aut lecti: est enim in maxima diversitate non obscura tamen quædam analogia, atque convenientia.

Quocirca quisquis vult ad divinæ perfectionis contemplationem, animum sine periculo attollere, percurrat animo omnes perfectiones quæ sunt in creatura: & ab eis demat & abstrahat quicquid est imperfectionis, nec non omnes perfectiones quæ sunt sublevamenta imperfectionum: his
omni-

*De cogit
omnibus de
peritur erit
pli gratia.
Deus dedit
intelligere
corpus,
um, circum
compositum
esse acciden
loco ad lo
meminisse
re, ignora
dependere
ori, & plu
demptis, q
Deus: Ens
intelligens
sine principi
oballo, in
immutabil
manifestum
& sapientia*

De cognitione Dei. 63

omnibus detractis, quod supererit erit **D E V S**. Exempli gratia, ab homine cui Deus dedit esse, & vivere, & intelligere, deme ista, esse corpus, habere principium, circumscribi limitibus, compositum esse, subjectum esse accidentium, moveri de loco ad locum, ratiocinari, meminisse, oblivisci, discere, ignorare, posse peccare, dependere ab Ente superiori, & plura ejusmodi; his demptis, quod supererit, erit Deus: Ens nimirum, vivens, intelligens, incorporeum, sine principio, independens ab alio, infinitum, simplex, immutabile, immobile, omniscium, perfecte justum & sapiens.

Qui-

64 *De cognitione Dei.*

Quinimo, etsi quid sit
Deus non possit à priori de-
monstrari (Substantiæ enim
non sunt demonstrabiles,
nec si essent, Dei essentia
posset demonstrari, quippe
cujus nulla est causa) Verun-
tamen humanitus loquen-
do, attributorum divino-
rum quædam à priori de-
monstrantur, dum unum
ex altero necessaria conse-
cutione deducitur. Sic ex
Dei infinitate potest de-
monstrari ejus immobili-
tas. Quo enim se movere
posset qui est ubique? Eo-
demque modo ex Dei sim-
plicitate deducimus ejus in-
corruptibilitatem: omnis e-
nim corruptio fit ex dissolu-
tione compositi. Sed & ex
eadem

Dei
eadem su
rio confi
esse acci
esset sum
stantia t
staret.
sciencia
bilis
Tunc e
tant h
incep
venit
expecta
His q
manat
az natu
tel per
exercita
ercitatu
Deiter
quis d
qua D

De cognitione Dei. 65

eadem simplicitate necessario conficimus in Deo non esse accidentia: non enim esset simplicissimus si ex substantia & accidentibus constaret. Tum ex Dei omniscientia colligitur immutabilitas Decretorum Dei. Tunc enim homines mutant sua decreta & absistunt incepto, quando aliquid evenit improvisum & præter expectationem.

His quasi alis subnixa humana ratio ad aliquam divinæ naturæ cognitionem potest pervenire: quibus præexercitamentis animus exercitatus, documenta verbo Dei revelata facilius concoquit, & avidius arripit. De qua Dei sublimiori & meliori

liori

66 *De cognitione Dei.*
liori cognitione deinceps a-
gendum est.

Deus igitur, qui se rudio-
ri penicillo in creaturis ad-
umbravit, idem se in verbo
vivis & lucidioribus colori-
bus expressit. Idque bifari-
am. Alia enim est Dei cog-
nitio quæ Lege Dei traditur,
alia quæ continetur Evan-
gelio. Quæ duæ cognitio-
nes respondent illis duabus
arboribus primitus planta-
tis in Paradiso: quarum al-
tera dabat scientiam boni &
mali, quod Legis est officiū:
Altera ferebat fructum vitæ,
quod munus est Evangelij.

Habemus ergo tres vias
cognoscendi Deum: unam
per Dei opera, secundam
per Legem, tertiam per E-
van-

De cog-
vangelium
gatio per E
ge eminet.
cognitiones
nostis sub
torem & D
Magistram
tem & rede
ille Dei c
cent quali
hac verb
esse erga
injiciat,
rationem:
rigit, & am
quædæ ut
Dei per E
nitio ejus p
la seculari
ro per lege
conscientia
ignotissim

vangelium. Inter quas cognitio per Evangelium longè eminent. Nam aliæ duæ cognitiones Deum animis nostris subjiciunt, ut creatorem & Dominum, & vitæ Magistrum, at hæc ut Patrem & redemptorem. Duæ illæ Dei cognitiones docent qualis Deus sit in se, hæc verò qualis Deus velit esse erga nos. Illa metum injiciunt, & adferunt admirationem: hæc verò spem erigit, & amorem creat. Usque aded ut sine cognitione Dei per Evangelium, cognitio ejus per opera sit otiosa speculatio: cognitio vero per legem sit terrificæ & conscientias premens onere intolerabili.

D

Deo

68 *De cognitione Dei.*

Deo igitur non satis fuit,
nos erudire per creaturas,
quæ certatim summoque
consensu, Deo testimoni-
um perhibent, sed insuper
os suum sacrosanctum rese-
ravit, ut nos per verbum
suum imbueret cognitione
sui, & per cognitionem a-
morem accenderet.

Nam ex mundi quidem
opificio agnoscitur Dei po-
testas & sapientia, at non
iustitia nec misericordia, si-
ne quorum cognitione non
est salus. Tum Dei opera
restantur quidem opificis
magnitudinem, at non pa-
tefaciunt ejus voluntatem,
nec tradunt qua ratione co-
lendus sit. Quinimo cum
contemplatio creaturarum
Deum

Deo
Deum co
subiecti
tibus, & c
sum & terr
solam con
horrorem
cis amari
contempla
per accede
placere e
dem fac
Tunc de
libus oem
veluti ve
calati, po
bo suo pat
monstra
Quid e
ista oper
ratione
h. admo
Quida

De cognitione Dei. 69

Deum cogitationi nostræ
subjiciat, armatum fulmi-
nibus, & concutientem cœ-
lum & terram solo nutu: ad
solam consternationem, &
horrorem metumque judi-
cis armati, esset efficax hæc
contemplatio, nisi alia insu-
per accederet doctrina, quæ
placaret conscientias, & fi-
dem faceret amoris Dei.
Tunc demum cœlum filia-
libus oculis contemplamur,
veluti vestibulum paterni
palatij, postquam Deus ver-
bo suo paterni amoris certa
monstravit indicia.

Quid quod cæcutimus in
ipsa operum Dei contem-
platione nisi verbo Dei qua-
si admotis conspicihbus di-
stincta appareant, quæ æ-

D 2 gre

70 *De cognitione Dei.*
gre internoscebantur. Hoc
innuit Apostolus ad Hebr.
cap. 11. Fide (inquit) intelli-
gimus aptata esse secula, ut
quæ cernimus non sint ex
apparentibus facta. Innu-
ens creationem mundi ex
non præexistente materia
ab ijs demum ut par est cre-
di qui fidem adhibent ver-
bo Dei. Vultis id palam fic-
ri exemplis? Nota est crea-
tionis historia qualis à Mo-
se refertur initio Geneseos.
Ibi narratur Solem quarto
demum die creatum esse.
Iam tres dies, totidemque
noctes effluxerant cum Sol
creatus est. Nempe per hoc
docemur Deum sic Sole uti
ad illustrandum orbem, ut
tamen sine eo & ante eum
ipse

Deop
ipse sua luc
rit, nec fir
zantibus
usensque
poretur pro
his verbis
ra & mane
de ceteris d
septima no
perunt h
nem: E
es septima
figura qui
tenaz, cu
Sic cum de
cant Physic
men Dei v
fuis & fig
reit. Quo
tis & mylt
ri & hanc
Deus con

De cognitione Dei. 71

ipse sua luce mundo illuxerit, nec sit astrictus causis naturalibus. Cumque uniuscujusque diei à Mose designetur principium & finis his verbis: Fuitque vespera & mane diei primi, & sic de cæteris diebus: in sola die septima nullam Moses vespertinæ horæ facit mentionem: Et merito: Nam quies septimæ diei umbra est & figura quietis cœlestis & æternæ, cujus non est finis. Sic cum de Iride multa dicant Physiologi, ex solo tamen Dei verbo verus Iridis finis & significatio disci potest. Quot vero documentis & mysterijs referta est viri & fœminæ creatio? Sane Deus conformans hominis

D 3 corpus

72 *De cognitione Dei.*

corpus ex luto, formavit e-
jus animum ad humilitatem
& piam demissionem, re-
cordatione originis ex re
tam sordida. Idem dum viro
dormienti creat uxorem, ad-
monet bonam uxorem non
contingere viro sua pruden-
tia aut vigilantia, sed Dei
beneficio: eamque quasi
dormienti à Deo suffici.
Tum ipsa creatio ex parte
contigua præcordijs, quid
nisi fidem & amorem innu-
it? Ne persequar mysteria
recondita, & quo pacto A-
dam ad obrutus alto sopo-
re, qui ab Homero voca-
tur *ἠγερέων* & *Ἰανέτιο*, fue-
rit figura Christi somno
mortis obruti, quo somno
Deus usus est ad ei susci-
tandam

De cognitione Dei. 73

tandam sponsam, nempe
Ecclesiam.

Ac profecto animus im-
butus verbo Dei multo ma-
jorem percipiet fructum &
voluptatem ex contempla-
tione creaturarum. Nam
præterquam quod agros,
sylvas, & quicquid in ter-
ris amœnum est, aspiciet ut
paterna vireta, & obambu-
labit ut in suo, fructusque
colliget quos scit suo jure ad
se pertinere, quia omnia
hæc creata sunt ad usum fi-
liorum Dei: Illud accedit
quod nullam in partem con-
vertit oculos, quin aliqua
imago virtutis occurrat, &
alicujus eorum quæ in verbo
Dei legit aut audivit refri-
cetur memoria. Si vir pius

D 4   &c

74 *De cognitione Dei.*
& Deum ex verbo cognoscens, fontem scaturientem aspicit, statim succurrit illud Ioh. 4. de fonte vitæ, & aquis scaturientibus in vitam æternam. Si videt Solem, cogitat quanto major sit lux Solis justitiæ. Si considerat vicissitudinem dierum & noctium, solatur se memoria firmitatis fœderis Dei: Deo ipso sic loquente per Ieremiam, *Si potestis rescindere pactum meum cum die & nocte, ne per vices fluant, ita poteritis rescindere fœdus meum cum Davide.* Si occurrit opilio agens oves pedo, statim illud succurrit ex Psalmo, *Deus est Pastor meus, nulla re indigebo.* Denique quamque in partem circunfert

De
confert
suggeret
bruique
statz m
Quod
tionis di
quoque
bernatio
providet
eta cæc
verbo l
culos il
ma abl
sunt qui
nitorum
nis Deu
rem: au
asciplot
tionis.
thonis l
stabat l
Vulcan

cūnfert oculos, multa ei
suggeretur materia laudis:
latusque campus aperietur
sanctæ meditationi.

Quod de operibus crea-
tionis dicimus, sentiendum
quoque est de operibus gu-
bernationis, & de divina
providentia, ad cuius effe-
cta cæcutiunt homines nisi
verbo Dei quasi collyrio o-
culos illeverint, & glauco-
ma absterferint. Non de-
sunt quidem exempla Eth-
nicorum, qui pressi ærum-
nis Deum agnoverunt ulto-
rem: aut liberati malis Deo
ascripserunt laudem libera-
tionis. Insigne est illud Se-
thonis Regis Ægypti, qui
stabat lapideus in Templo
Vulcani, tenens manu mu-

D s rem

76 *De cognitione Dei.*

rem, adscripto hoc Elogio,

εἰς ἐμὲ τὸ ὄρεον ὑπεβῆς ἔστω, &

Hesiod. gratias agens Deo quod
Enter. Sennacheribi Regis Assyri-
pe. orum exercitum immissa
murium multitudine di-
sturbasset. Et Phlegias ille
sexto *Æneidos* inter Tarta-
ri cruciatus fingitur excla-
mans, Discite Iustitiam
moniti, & non temnere di-
vos. Inde Nemesis illa &
Rhamnusia improborum
successibus imminens. Inde
in *Tragædijs*, si dignus Deo
vindice nodus inciderat,
producebatur Deus aliquis
caput exerens ex machina.
Sed rara hæc erant, quasi ab
invitis expressa, & levia præ-
ijs quæ discimus ex Dei ver-
bo de Dei providentia, de
capil-

De
capillis
Deo con
quorum
ram ab
De imp
tantib
foream
var. De
& per
dium
coran
modo
sed er
Non
peram
culis
cum
quæ
nos m
vpon
rolog
tur

De cognitione Dei. 77

capillis quorum numerus
Deo constat; De passerulis
quorum nullus cadit inter-
ram absque Dei voluntate:
De improbitantisper exul- *Ps. 94.*
tantibus interea dum ipsis
foveam divina manus exca-
vat: De Deo scrutante renes,
& pervidente arcana cor-
dium: De reddenda ratione
coram Dei tribunali, non
modo malarum actionum,
sed etiam verbi otiosi.

Non secus ac plebs plateas
perambulans, conversis o-
culis in Horologium publi-
cum ex indice cognoscit
quæ sit hora diei: sed arca-
nos motus automati operis
ignorat: At qui ipsum Ho-
rologium ingreditur, mira-
tur rotas & pondera, com-
ple-

78 *De cognitione Dei.*

plexosque inter se motus
observat, incipiens à primo
movenente, & desinens in ul-
timo quod movetur. Ita vul-
gus hominum rerum even-
tus videt, quantum patent
oculo, & omnium oculis
obversantur. At qui in pene-
trale verbi divini admissus
est, miratur seriem comple-
xam divinorum consilio-
rum, & providentiæ mo-
menta ponderat. Sic David
fatetur se inter initia invi-
dise successibus improbo-
rum, & non mediocriter
perturbatum dum videt im-
piis omnia fluere non modo
ex voto, sed etiam supra vo-
tum. Interea dum pij & qui
populus Dei appellantur a-
quam amarulentam *ἀμυρῆς*
bibunt,

Pf. 73.

De
bibunt
hauriunt
turbatio
postqua
tium in
quali ex
probo
gover
num bo
staru
ultimo
manda
bus au
bebarv
à quo
tiample
terur.
His
lio qua
pfitent
struere
que re

De cognitione Dei. 79

bibunt, plenisque Scyphis hauriunt. Quam animi perturbationem ait resedisse, postquam in Dei Sanctuarium ingressus est, unde quasi ex specula exitum improborum prospexerit, & agnoscerit felicitatem hominum non ex præsentium rerum statu, sed ex Dei consilio, & ultimo rerum eventu æstimandam. Hoc rectum de rebus humanis iudicium debebat vir sanctus verbo Dei, à quo se hausisse prudentiam plusculis in locis profiteretur.

His adde quod si nullo alio quam creaturarum magisterio, ad Dei cultum instrueremur, facile sibi quisque religionem comminiscere-

cere-

80 *De cognitione Dei.*
ceretur ex arbitrio : & ut
quæque creaturarum , ad
humanam vitam plus con-
fert utilitatis , ita ei deferret
divinos honores. Inde est
quod Solem Persæ colue-
runt , quia Sole nihil vide-
bant pulchrius , nec sentie-
bant efficacius. Inde est
quod Ægyptij Bovem co-
luerunt , cuius in terra co-
lenda usus est maximus : &
Ibin quia procera avis ro-
stro corneo conficit colu-
bros , & Ægyptum serpen-
tibus expurgat. Quocirca ut
quisque claruit fortitudine,
aut laude civilis prudentiæ,
aut inventione Artium , ita
facile à posteris illatus cœ-
lo , & in Deorum numerum
relatus est.

Quod

Deo
Quod
mi colit
non pote
num pote
las obser
nes comm
mendacib
dant & l
Deo qu
prudenc
cerent.
mum i
Vir eni
dens ,
mbes co
distrabi
se plena
ut relig
merum
sentent
detur
quippe

De cognitione Dei. 81

Quod nisi lux verbi divi-
ni cœlitus affulgeat, dici
non potest quanta religio-
num portenta, quam frivo-
las observatiunculas homi-
nes comminiscantur, quam
mendacibus fucis Deo illu-
dant & sibi: ea tribuentes
Deo quæ vel mediocriter
prudentem hominem dede-
cerent. Quæ vanitas Atheis-
mum in mundum invexit.
Vir enim humanitus pru-
dens, qui videt gentes &
urbes contrariis sententiis
distrahi, & omnia fabulis es-
se plena, facile eo delabitur
ut religionem credat esse
merum figmentum. In quam
sententiam Plutarchus vi-
detur fuisse propensior,
quippe qui libro in eam rem
edito

82 *De cognitione Dei.*

edito probare conatur Atheismum tolerabiliorem esse superstitione. Superstitiones autem vocatos esse qui totos dies precabantur & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent: religiosos autem qui ea quæ ad cultum Deorum pertinerent relegerent, & sedulo pertractarent, docet Cicero lib. 2. de Natura Deorum. Sed vir bonus nescivit eam ipsam quam vocabat religionem, superstitionem fuisse.

Tam densis tenebris immerfos fuisse populos quibus lux verbi Dei non orta est, non est mirandum. Nam ut gentes quæ non callent rationem fiderum & cursus Solis,

De
Solis, t
mensum
perurbat
randum.
Dei verb
circa reli
erroribus
qui Deum
regulam
pram, re
sunt sine
cunque
Myriada
mantana
religione
fientes
Deum c
Abraham
& signat
ris, & M
agnosce
verbi d

De cognitione Dei. 83

Solis , totam annorum & mensium rationem habent perturbatam: ita non est mirandum , si gentes quibus Dei verbum occultum est, circa religionem infinitis se erroribus implicent. Nam qui Deum non colunt iuxta regulam verbo Dei præscriptam , teste Paulo ad Eph. 2. sunt sine Deo in mundo, ut cunque colant divorum Myriadas. Quin & cum Samaritani proxime ad veram religionem accederent, profitentes se colere unum Deum creatorem , Deum Abrahami, Isaaci, & Iacobi, & signati essent signo fœderis , & Mosem Legislatorem agnoscerent, tamen quia à verbi divini regula desciverant,

84 *De cognitione Dei.*

rant, & , secessione facta, se
ab Israelitis absciderant;
Christus Iohannis 4. dicit
Samaritanos nescire quid
colerent. Usque adeo neces-
se est in salutis negotio ha-
bere Deum manucto-
rem, & eius verbum pro re-
gula.

At ubi alicui populo lux
verbi divini illuxit, illico
diffiantur religionum com-
menta, & figmenta humani
cerebri evanescent, reg-
numque Satanæ quod se-
ruebatur tenebris, admissa
luce, corrui. Tunc non ine-
leganter potest usurpari il-
lud Davidis, Psal. 104. Si-
mulac. inductæ sunt tene-
bræ, prodeunt lustris feræ,
& caruli leonum rugientes
ad

De cognitione Dei. 85

ad prædam. At simulac Sol
ortus est, sese abdunt lati-
bulis, nec prodire audent.
Homo autem reperit pen-
sum suum, vacatque suo ne-
gotio usque ad vesperam.
Nimirum quando atra ig-
norantiæ caligo terris incu-
buit, Satan & eius admini-
stri impune exultant instar
ferarum crudelium. At si-
mulac Sol verbi Dei affulsit,
abdunt se lucifugæ, quibus
veritas exosa est: tunc vero
pij vacant penso suo usque
ad vesperam, id est, vacant
vero Dei cultui, & incum-
bunt bonis operibus, donec
ad vitæ huius vesperam feli-
ci morte perveniant.

Vt ergo pervenias ad ve-
ram & salutarem Dei cogni-
tionem

26 *De cognitione Dei.*

tionem, alio opus est magisterio, & clarioribus documentis, quam iis quæ ex operibus creationis habentur, & à ratione humana suppeditantur. Non satis fuit Magis illis inquirentibus cunas Redemptoris, habere stellam ducem, sed insuper voluerunt instrui Prophetarum testimonio. Non, si stellarum omnium calles magnitudines, motus, virtutes & intervalla; posses his ducibus ad Deum pervenire, nisi accesserit vox Dei, & Prophetarum ac Apostolorum documenta. Idcirco Psaltes, Psalmo 19. postquam dixit cælos enarrare gloriam Dei, & corporibus cælestibus quamvis elinguis

De
guibus
nulligen
trant ad
nos man
rem Mag
riora &
ta. Lex
integra,
mam, testi
verum. un
imperies
Nequ
nent ut
re eos qu
edocti, ve
nem noal
erli his du
tem Dei
test perve
merito da
pugnave
bus infu

De cognitione Dei. 87

guibus tribuit sermonem
nulli genti inauditum : mox
transit ad Legem Dei, quasi
nos manuducens ad melio-
rem Magistrum & ad cla-
riora & certiora documen-
ta. Lex (inquit) Domini est
integra, convertens ani-
mam, testimonium Domini
verum, imperitis sapientiam
impertiens.

Neque vero hæc eo perti-
nent ut doceam culpa vaca-
re eos qui solis Dei operibus
edocti, veram Dei cognitio-
nem non sunt assecuti. Nam
etsi his ducibus ad sufficien-
tem Dei notitiam non po-
test perveniri, ideo tamen
merito damnati sunt, quod
pugnauerunt cum notioni-
bus insitis à natura : & suffo-
gare

88 De cognitione Dei.

care in sitam notitiam conati sunt, nec documentis creaturarum usi sunt eo usque quo poterant. Quapropter à Paulo ad Romanos, cap. 1. arguuntur suppressæ veritatis & detentæ in iniustitia, & quod cum Deum cognovissent non tamen glorificaverunt ut Deum.

Nec sanè peccaverunt sola ignorantia, sed in super temeritate & superbia. Vtique idem Apostolus ad Colossenses, cap. 2. eum qui à Dei cultu ad Angelorum Religionem deflectit, ait *ἰμβροῦεν ἀπὸ μὴ ἰδόντων*, se ingerere in ea quæ non videt, & turgere temerario sensu carnis suæ. Et primo ad Romanos, eum (inquit) se profiteantur sapien-

Dei
sapien
ideoque
diatribis
His q
fieri, cu
ex oper
providet
doctrina
Curaure
rat sine
immu
nitione
bus inf
ad salu
ad salu
verbos
se inquit
cu cor
rum suo
est ob
candus
Deo a

De cognitione Dei. 89

Sapientes, stulti facti sunt,
ideoque traditi fœdis cupi-
ditatibus.

His quidem puto palam
fieri, cur præter documenta
ex operibus creationis, &
providentiæ, opus sit alia
doctrina, nempe Dei verbo.
Cur autem Deus, qui pote-
rat sine prædicatione verbi,
immutare corda, & sui cog-
nitionem immediate cordi-
bus infundere, maluerit nos
ad sui notitiam, & per hanc
ad salutem, manducere
verbo suo; non est scrupulo-
se inquirendum. Nam Deus
cui constat ratio consilio-
rum suorum, & qui nemini
est obnoxius, non est vo-
candus ad calculos, neclis
Deo ab homine intendenda
est.

90 • *De cognitione Dei.*

est. Est tamen huius divini
consilij ratio non obscura,
nec difficile est eius causam
assignare. Nam quia per au-
ditum mors erat ingressa in
mundum : Deus voluit ea-
dem via doctrinam salutis
admitti. Et quia homo lap-
sus est adhibendo fidem
verbis Diaboli, æquum fuit
hominem erigi ex lapsu, per
fidem adhibitam Dei verbo.
Contraria enim mala con-
trarijs remedijs curari oportuit. Quocirca Deus per E-
saiam nos ad Legem & Pro-
phetas allegat, pronuntians
fieri non posse ut sine his lux
matutina cuiquam affulge-
at. Et Luc. 16. Abraham do-
cet frustra recurri ad mor-
tuos, & inde revelationes

expe-

De
expecta
mam
Nec dubi
tus salve
vium ret
nuerit, i
ipius oze
care ment
nebras u
tiz. Inde
ris & No
storia in
pla sanct
quos Deu
ut Ahiam
lingua, u
trem Ioha
piorum qu
tate, & qu
meit quo
mittitur,
exempla

De cognitione Dei. 91

expectari, cum nobis sint ad
manum Lex & Prophetæ.
Nec dubium est quin Chri-
stus saliva oculis illita cæco
visum restituens, tacite in-
nuerit, id demum quod ex
ipsius ore egreditur, illumi-
nare mentes, & discutere te-
nebras naturalis ignoran-
tiæ. Inde est quod in Vete-
ris & Novi Instrumenti hi-
storia inveniuntur exem-
pla sanctorum & piorum,
quos Deus multavit oculis,
ut Ahiam Prophetam, aut
lingua, ut Zachariam pa-
trem Iohannis Baptistæ. At
piorum quos affecerit surdi-
tate, & quibus sensum ade-
merit quo verbum Dei ad-
mittitur, nulla in Scripturis
exempla produntur. At dia-

E bolus

92 *De cognitione Dei.*

bolus spiritus surdus vocatur in Evangelio, quia ab eo afflatus, ad Dei sermonem obsurdescunt.

Hoc Dei verbum primitus traditum est divinæ vocis oraculo, postea autem, sic volente Deo, scriptis commendatum & publicis tabulis consignatum est, ne vel oblivione obliteraretur, vel errore evanesceret, vel scelerata temeritate corrumperetur. Hic liber est qui per *αὐτονομασίαν*, *ἡ βιβλία*, appellatur, quasi cæteri libri præ hoc non essent libri.

Cum autem plurima sint & maxima, quæ fidem & auctoritatem Sacræ Scripturæ conciliant, certissimum & præ

De cognitione Dei. 93

præ cæteris efficax est illud
testimonium, quod Spiritus
Sanctus ei perhibet:
nempe vis arcana Spiritus,
occultis aculeis fodicans
corda legentium & audien-
tium, & vis omni ratione
potentior: ad quam idoneis
verbis explicandam omnis
oratio languet, omnis ser-
mo jejunus est, & verba in-
fra rei magnitudinem subsi-
dunt. Legatur Demosthe-
nes, & ille

*Princeps Romani Tullius
eloquij.*

Tantisper dum leguntur, af-
ficiunt, & sentitur inter au-
diendum quidam *χαρμολισ-
μὸς*, levisque titillatio. At
ubi abscesseris, sensus istius
voluptatis obliteratur, non

E 2   secus

94 *De cognitione Dei.*

secus ac facies definit appa-
rere in speculo cum inde dis-
cesseris. At sacrae Scripturae
si fidelis & attentus auditor
aut lector contigerit, alte
sedet, & infixæ præcordijs
semper est præfens, & divi-
num quiddam spirans, af-
fectus regit, cor exhilarat,
mentem illustrat, totum de-
nique hominem innovat.

Sed quia hoc testimoni-
um ab ijs solis sentitur quos
Deus Spiritu suo afficit: in
quibus litera ipsa ex se mor-
tua, à Spiritu Dei animatur,
& quasi præpilatur, frustra
hoc telo pugnatur ad versus
profanos, qui rident & ele-
vant quæcunque ipsi non
sunt experti, & Dei virtu-
tem suo stupore metiuntur.

Vtique

De
Vtique p
am pte
obstruan
Sera: Se
auctorit
Princi
liber cur
tare sem
jestas:
pari aut
Quia h
cunque
les, ad
pares su
montes
globo pl
quando
calum.
Hanc
tan, De
dum st
majest

De cognitione Dei. 95

Vtique præter hanc efficaciam præsto sunt plurima, quæ obstruant ora infidelium, & Sacræ Scripturæ fidem & authoritatem astruant.

Principio, nullus est alius *Simpli-*
liber cujus in tanta simplici- *citas cū*
tate sermonis tanta sit ma- *maie-*
jestas: reges & plebeios *state.*
pari authoritate alloquens:
Quia homines quantum-
cunque dignitate inæqua-
les, ad Deum tamen collati
pares sunt. Non secus ac
montes & valles in terræ
globo planitiem efficiunt,
quando terra confertur ad
cælum.

Hanc simplicitatem Sa-
tan, Dei simia, imitatus,
dum stylum rudem affectat,
majestatem assequi non po-

E 3 tuit.

96 De cognitione Dei.

tuit. Is concepit Hetruscana
disciplinam & Salaria car-
mina horrido sermone &
rudi. Sed ipse vetuit hæc e-
vulgari, quippe quem suæ
ipsius doctrinæ puderet: im-
mo nec fidem invenit apud
ipfos mystas quibus hæc sa-
cra erant concredita. Vnde
illud Catonis, mirari se si ar-
uspex aruspicem aspiciens
sibi temperaret à risu: nem-
pe quia occulto Syncretis-
mo colludebant inter se sibi
conscij fraudis & impo-
sturæ.

*Anti-
quisitas.*

Non leve est quod omnis
liber quantumlibet anti-
quus, novus est si cum Scri-
pturæ antiquitate confera-
tur. Græci vescebantur glan-
dibus, immo vix de nomine
erant

De
ciant a
scripti
quo qua
Philolo
compar
Helioc
coram
fimi pol
de anni
tum q
David
tum
quam
tabula
divina
to in
sempe
fenes
natos
lari
Qu
cula

erant noti quando Moses scripsit Pentateuchum, cum quo quantum est toto orbe Philosophiæ non potest comparari. Homerus & Hesiodus Poetarum Græcorum qui extant antiquissimi posteriores sunt Davide annis ad minimum centum quinquaginta. Cujus Davidis poemata *עזרא* tantum distant ab Homero, quantum cælum à terra; & fabulæ humanæ à veritate divina. Nec dissimulat Plato initio Timæi, Græcos semper pueros, & nunquam senes, utpote vetustatis ignaros, ab Ægyptijs appellari.

Quid memorem mira- *Mira-*
cula stupenda, & qua Ma- *cula.*

E 4 jesta-

98 *De cognitione Dei.*

jestate Lex fuerit promulgata, & quæ prodigia facta in Ægypto & in deserto? eaque non facta in angulo, & inter paucos testes, sed inspectante & indignante tota Ægypto, & sub oculis sexaginta myriadum armatorum, & numerosissimæ gentis, quæ Manna vescebatur, columnam ignis præcuntem sequebatur, clangorem tubæ audiebat, montem ardentem & flammaram globos advolutos, & fumo conglomeratos, cum horrore contemplabatur. Et ne quis putet hæc in gratiam Israëlitarum conficta à Mose, ibidem atrocissimis minis in gentem illam detonat, eamque insipientiæ & pervi-

Di
pervicac
in Deum
Quant
hæc scri
quod ip
pius non
nas sibi a
morat, se
vestibulo
quod D
non ha
vero alt
tione, h
filios su
cessores
suam qu
Filiorum
renuis fi
Sacerdo
sepho
cap. 11.
tione

De cognitione Dei. 99

pervicaciæ, ac rebellionis
in Deum passim arguit.

Quanta autem fide Moses *Fides*
hæc scripserit, hinc liquet, *Mosis.*
quod ipse sua delicta & la-
psum non dissimulat, & pœ-
nas sibi à Deo inflictas me-
morat, seque jussum mori in
vestibulo terræ promissæ,
quod Deo loquenti fidem
non habuisset. Quantum
vero alienus fuerit ab ambi-
tione, hinc videre est, quod
filios suos noluerit esse suc-
cessores Principatus, sed Io-
suam qui erat ex alia tribu.
Filiorum vero Mosis quam
tenuis fuerit dignitas inter
Sacerdotes, discimus ex Io-
sepho, Originum libr. 7.
cap. 11. Ait enim, in distribu-
tione munerum sacrorum

E s   quæ

160 *De cognitione Dei.*

quæ facta est à Davide, posteris Moſis obtigisse munus custodiendi sacrum gazophylacium, & anathemata seu donaria quæ templo offerebantur.

*Prophe-
tia.*

Nec omittenda est prophetiarum antiquitas, & certitudo. Enimvero quo afflatu potuit Esaias Cyrum nominare, & prædicere eum fore Iudæorum liberatorem, annis circiter 160. antequam Cyrus nasceretur? Aut quis alius nisi Dei Spiritus, potuit prædicere Ieroboamo, regem nasciturum de stirpe Davidis nomine Iosiam, qui altaria profana everteret & disturberet? Idque trecentis quinquaginta sex annis antequam id factum

De
Cum est
dicam, q
vitaris Ba
vit à Auc
instaurat
sa, ad C
tuaginta
rum, id est
cilo com
ventus c
iusdem
de quar
regibus
dentur e
historiz
vaticini
Hierony
ait vider
phetiam
Hæc fa
luggeri
quam

Atum est? Quid de Ieremia
dicam, qui 70. annos capti-
vitatibus Babylonicæ præfinit-
vit? Aut de Daniele, qui ab
instauratione urbis concessa,
ad Christi mortem septuaginta
septimanas annorum, id est,
490. annos præcise computat?
quod & eventus comprobavit.
Iam eiusdem Danielis vaticinia
de quatuor imperiis, & de
regibus Seleucidis, non videntur
esse prophetiæ, sed historiæ.
Quod & de Esaia vaticiniis
dici potest, quem Hieronymus
ad Paulinum ait videri non texere
prophetiam sed Evangelium.
Hæc sane non potuerunt
suggeri Prophetis ab alio
quam ab eo cui omnia non
modo

102 *De cognitione Dei.*

modo sunt prævisa, sed etiam provisa, & qui novit quæ ipse facturus est.

*Mar-
tyres.*

Est igitur dignitas Scripturæ supra omnem iudiciorum aleam posita: Cuius est tanta authoritas, ut Christus ipse, lege maior, & qui afflavit Prophetas, soleret se Legis & Prophetarum testimoniis adversus Pharisæos defendere. Ideoque cum multi pro tuenda sacræ Scripturæ authoritate animam profuderint, nemo inventus est qui pro defendendis Platonis aut Aristotelis dogmatibus mortem oppetere voverit. Cleombrotum quidem Ambraciotam (qui, ut refert Cicero tertia Tusculana, lecto Platonis Phædone,

ne,

De
ne, ubi
ximus d
litate an
dedit. l
rem Pl
spe salo
Platonis
verovita
Ergo
riis Ag
ne Dru
Herru
tincha,
intercid
Scriptur
quippe
thorem
guenda
chi Epip
vixia:
vesipe
Porphy

De cognitione Dei. 103

ne, ubi Socrates morti proximus differit de immortalitate animæ, se præcipitem dedit) dicerem fuisse martyrem Platonis, si id fecisset spe salutis post mortem ope Platonis consequendæ, non vero vitæ tædio.

Ergo cum libri de myste-^{Dura-}
riis Ægyptiorum, & religio-^{tio.}
ne Druidarum, perierint, & Hetrusca disciplina sit extincta, & Sybillina carmina interciderint, sola hæc Sacra Scriptura mansit illibata, quippe habens Deum authorem. Nec ad eam extinguendam valuit aut Antiochi Epiphaniis immanis sævitia: aut Juliani Cæsaris versipellis impietas, aut Porphyrij, vel Luciani scri-
pta

pta virulenta. Immo vero isti ἀλάστορες fuerunt insignia exempla divinæ iustitiæ. Notum est, quomodo Antiochus Epiphanes excussus obsidione Elymaidis, in regni & ætatis flore in ægritudine animi nefariam animam efflaverit: Vt Julianus in ipsis imperij primordiis sagitta confossus, impurum spiritum exhalaverit: Vt Lucianum (si fides Suidæ) rabi-
di canes discerperint.

Nec parum facit ad Scripturæ authoritatem, quod refert Josephus Originum lib. 12. cap. 2. ubi apud Prolo-
mæum Philadelphum Demetrius Phaleræus regis Bibliothecarius de libris sacris Hebræorum sic loquitur ex
Heca-

De
Hecata
Histori
ius Scri
is ægri
Suidæ
Ibidem
Phaleræ
Theop
quid ex
volumi
mendat
ginta d
sum, de
Incida
placato
cepto de
per som
dise qu
zæsen c
que m
Poetria
T. 1. p. 12

Hecataeo Abderita : Alios
Historicos mentionem hu-
ius Scripturæ non fecisse,

ὡς ἀγνῆς ἕως καὶ μὴ δεῖν αὐτῶν βιβλιοῖς τόμοις ἀπογραφῆσθαι.

Ibidemque idem Demetrius
Phaleræus ex Aristæo refert

Theopompum voluisse ali-
quid excerptum ex divino

volumine Historiæ com-
mendare : sed totos quadra-
ginta dies vertigine percuf-
sum, donec per ἀνέθεσις, id est,

lucida quædam intervalla,

placato precibus Deo ab in-
cepto destitisset: admonitus

per somnum, sibi hæc acci-
disse quod voluisset ἀπειρ-
γάζειν circa divina. Eodem-
que modo Theodectem

Poetam cum in quandam

Tragœdiam aliquid infer-

asser

Quia
cum
pura sit
& san-
cta, ne-
fas
fuit, eam
profana
no ore
expli-
cari.

106 *De cognitione Dei.*
fisset ex sacris libris, offusa
caligine coactum ab incœ-
pto desistere.

His non aduersatur quod
Clemens ait, primo Stromat-
um, & Tertullianus libro de
habitu mulierum, *Ierosolymis
Babylonica expugnatione dele-
tis omne instrumentum Iudai-
ca literatura per Esdram esse
instauratum.* Neque enim
eorum mens est, libros sa-
cios penitus extinctos &
obliteratos, ab Esra restitu-
tos fuisse: Sic enim volumi-
na quæ hodie habemus non
essent scripta Mosis aut Da-
vidis vel Esaiæ, sed Esræ qui
ea novo afflatu refinxisset.
Mens Clementis & Tertul-
liani est, libros veteris Te-
stamenti Babylonica perfe-
cutio-

De
cutione
rante per
indiliger
Esdra in
& acci
pristino
fuisse.
Et hi q
Iudæis
esse lib
rum) et
vati fun
in terrar
dinarum
rent. lide
niuscui
liti sunt
rum verb
torum a
dem in f
non est
qui Sc

De cognitione Dei. 107
cutione dispersos, aut du-
rante persecutione rarius &
indiligentius descriptos, ab
Esdra in ordinem digestos,
& accuratius exscriptos,
pristino nitore restitutos
fuisse.

Et hi quidem libri ex eo, à
Iudæis (quos Deus voluit
esse librarios Christiano-
rum) tanta religione asser- *Drsf.*
vati sunt, ut si quando liber *ep. 60.*
in terram cecidisset, extraor-
dinarium ieiunium indice-
rent. Idemque ad calcem u-
niuscuiusque voluminis so-
liti sunt, non modo nume-
rum versuum, sed & elemen-
torum adscribere. Qua qui-
dem in sedulitate scrupulosa
non est positus verus honor
qui Scripturæ debetur: Sed
is

108 *De cognitione Dei.*

is sacram Scripturam veneratur ut par est, qui eam iis oculis aspicit quibus fida uxor respicit suas dotales tabulas; aut bonus filius, patris optimi testamentum. Apud quem nunquam ingeritur mentio huius Scripturæ, quin exiliant præcordia & filiales affectus commoveantur. Qui denique vitam suam, facta, dicta, cogitationes, ad hanc amussim exigit & componit. Nam ut Samuel adolescentulus ad vocem Dei de somno excitatus, mox in somnum reuolutus est, quia putavit esse vocem hominis, non vero Dei: Sic maxima pars hominum, audito Dei verbo, levi quodam terrore excitata,

mox

Dei
mox reu
vitiarum
verbum
minis, n
Quid
eur, lo
morare
Christian
cere ocul
re sit po
tio.
Doce
minem
Dei im
iustitia
moru, d
Deo del
tun in
tum m
Nectar
in hom
aduc

De cognitione Dei. 109

mox revolvitur in somnum vitiorum, quia audit hoc verbum, veluti vocem hominis, non autem ut Dei.

Quid his libris contineatur, longum esset commemorare: satis erit Religionis Christianæ elementa subii- cere oculis, ut sciatur qua in- re sit posita vera Dei cog- nitione.

Docet ergo Scriptura, ho- minem primitus creatum ad Dei imaginem, præditum iustitia & sanctitate; suo- pte motu, & Satanæ instinctu à Deo descivisse. Inde pecca- tum in mundo, & per pecca- tum mors & maledictio. Nec tamen ita deformata est in homine imago Dei, quin adhuc supersint quædam e-
ius

De cognitione Dei. 110
ius vestigia, nempe sensus a-
liquis divinitatis, & semina
quædam honestatis, civilif-
que iustitiæ. Quas notiones
ut Deus adiuuaret, & ne quis
peccato suo ignorantiam
obtenderet, Deus Legem
suam scriptam dedit per
Mosem, quæ ad hæc duo ca-
pita revocatur, Amare
Deum toto corde & viri-
bus: & proximum tanquam
se. Quam legem multo cum
terrore promulgavit inter
flammas fragoremque toni-
truum, ut sciret populus, ar-
matum esse Legislatorem:
nec impune fore si quis
mandata eius contempserit.
Addita insuper clausula illa
terrifica, Maledictus qui
non permanserit in omnibus
quæ

De
quæ scrip
ius legis,
Cum e
pronus ad
re hæc n
nihil ali
quam co
tum, & m
nisi Deus
neri hum
currisse.
Is ergo
& per P
designare
Verbum
tiam Pat
zerno, s
& Spirit
Deus, m
humana
Verbum
Deus in

De cognitione Dei. III
quæ scripta sunt in libro hu-
ius legis, ut impleat ea.

Cum ergo homo natura
pronus ad peccatum, imple-
re hæc mandata non possit,
nihil aliud esset hæc lex
quam conscientiæ tormen-
tum, & mortis ministerium,
nisi Deus sua clementia ge-
neri humano perditio suc-
currisset.

Is ergo definito tempore,
& per Prophetas iam ante
designato, Filium suum,
Verbum æternum, sapien-
tiam Patris, quam genuit ab
æterno, quæ una cum Patre
& Spiritu sancto est unus
Deus, misit in mundum, &
humana carne induit. Sic
Verbum caro factum est, &
Deus in unione personali
assum-

XII De cognitione Dei.

assumpsit naturam humanam, absque imminutione divinitatis, aut naturarum mixtione. Nempe oportuit Mediatorem inter Deum & hominem, esse Deum & hominem, & tangere utrumque extremum communiōne naturæ.

In hac humana natura, hic Dei filius, Redemptor noster, opus Redemptionis nostræ peregit, legem perfecte implens, & morte sua peccata nostra expians. De qua morte reportans victoriam, per Resurrectionem, author est vitæ omnibus credentibus in eum. Itaque, ut peccatum Adami omnibus ejus posteris imputatur, sic Iustitia Christi omnibus imputatur
qui.

De
qui per
nis, &
factum
Hac
ligio
bus Re
mana
Nimir
strat qu
accessu
qui est
ta; id e
Vtique
lucem
menali
fecit in
Dei in
bilium
ad Deu
veniet
tem,
q̄ma

De cognitione Dei. 113

qui per Spiritum adoptionis, & fidem in Christum, facti sunt filij Dei.

Hac nota discernitur Religio Christiana ab omnibus Religionibus quas humana ratio commenta est: Nimirum quod viam monstrat qua sola ad Deum patet accessus: nempe per Filium, qui est Via, Veritas, & Vita; id est, via vera ad vitam. Vtique cum Deus habitet lucem inaccessam, sese tamen aliquo modo visibilem fecit in Filio, qui est Imago Dei invisibilis & Deus nobiscum. Alia via quicumque ad Deum ire contendit, inveniet Iudicem, non Patrem, & quo magis festinat, eo magis aberrat, & certiori

ruina

114 *De cognitione Dei.*
ruina se præcipitat.

Ad hanc redemptionem
perficiendam adhibita est
potius persona Filij quam
Patris aut Spiritus Sancti,
quia si Pater incarnatus fu-
isset, aut Spiritus Sanctus,
fuiſſent in Trinitate duo Fi-
lij, alter per generationem
æternam, alter per genera-
tionem in tempore. Nec
quicquam fuit convenien-
tius, quam ut idem qui est
medius inter personas Tri-
nitatis, eſſet quoque medius
inter Deum & homines : &
eſſet quaſi nodus & vincu-
lum omnis cognationis quæ
eſt in cælo & in terra. Quid
autem fuit aptius, & ſapien-
tiæ divinæ convenientius,
quam ut reſtitueremur in
ius

De
tus & gr
cum qu
cus & I
minem
per que
rar &
tur per
Dei aze
ret retat
cum qu
piencia
Hæc
Evang
de polu
hac pra
genere
tur. Q
eorum
toto or
bens ag
ambap
tis, fi

De cognitione Dei. 115
ius & gradum filiorum, per
eum qui est Filius Dei uni-
cus? & Deus reformaret ho-
minem, per eundem λόγῳ
per quem hominem creave-
rat? & Deus nos alloquere-
tur, per eum qui est Verbum
Dei æternum? & nos doce-
ret veram sapientiam, per
eum qui est ipse patris sa-
pientia?

Hæc est illa doctrina quæ
Evangelium vocatur, quam
deposuit in sua Ecclesia, ut
hac prærogativa à reliquo
genere humano discernere-
tur. Quam per Apostolos
eorumque successores iussit
toto orbe promulgari, ju-
bens aggregatos ad Ecclesi-
am baptisari in nomine Pa-
tris, Filij, & Spiritus Sancti,

F &

116 *De cognitione Dei.*

& imbui populos fide in
Christum per prædicationem
Euangelij, quo pœnitentibus
& credentibus in Christum
promittitur remissio peccatorum
& vita æterna: & fideles præstolari
alterum adventum Christi,
quo suscitabit mortuos, &
cognitionem humanarum
actionum instituens, reddet
unicuique secundum opera
sua.

Per Ecclesiam intelligo
non modo Ecclesiam sub
novo Testamento, quæ
Christiana nuncupatur, sed
etiam Ecclesiam totam quolibet
seculo, cuius initium
ducitur ab Adamo, & quæ
ad finem mundi duratura
est. Nam etiam Patres ante
Chri-

De
Christu
fuisse
statu
vidisse
xultavi
Mosem
brum
gypti
Paris
re om
crucis
cælis
ra, Co
qui san
chas &
hendi
haerent
ad rem
hibetur
bus all
pægra
pena

De cognitione Dei. 117

Christum, fide in Christum
fuisse servatos, Scriptura te-
statur: quæ ait, Abrahamura
vidisse diem Domini, & e-
xultavisse, Iohannis 8. Et
Mosem prætulisse oppro-
brium Christi thesauris Æ-
gypti, Hebr. 11. Et ~~Adoniam~~
Patris fuisse sibi reconcilia-
re omnia per sanguinem
crucis, tam ea quæ sunt in
cœlis, quam quæ sunt in ter-
ra, Coloss. 1. Sub iis autem
qui sunt in cœlis Patriar-
chas & Prophetas compre-
hendi nemo sanæ mentis
hactenus dubitavit. Quam
ad rem non inconcinne ad-
hibetur à quibusdam veteri-
bus allegoria racemi illius
prægrandis qui de vecte sus-
pensus humeris duorum ho-

F 2 mi-

118 *De cognitione Dei.*

minum baiulabatur. Per
eum qui prior incedebat Ec-
clesiam veteris Testamenti:
per eum qui posterior Ec-
clesiam Novi Testamenti:
per racemum Christum ip-
sum volunt intelligi. Illa e-
nim non vidit adventum
Christi, quippe quæ præces-
sit tempore: hæc Christum
habet sub oculis, & adven-
tum eius intuetur. Verunta-
men ut racemus iste non
magis erat cibus huius
quam illius, sic Christus u-
trique Ecclesiæ pariter vi-
tam affert, cibumque spiri-
tualem.

Hæc sunt illa documenta
quibus constat vera & salu-
taris Dei cognitio: ad quam
aliarum scientiarum & ar-
tium

De
ritum nu
enim Sc
Contem
ctice,
præstan
sua est;
cti, Cer
tionum
perspicu
tum Pr
posita e
& apit
regular
hunc fin
Theo
de Dei
de operi
bernatic
nis, est e
ius pars
caus erg
ius ergo

tium nulla est collatio. Cum enim Scientiarum aliæ sint Contemplativæ, aliæ Practicæ, Contemplativarum præstantia in his tribus posita est; In Dignitate Subiecti, Certitudine demonstrationum, Documentorum perspicuitate. At Scientiarum Practicarum nobilitas posita est in præstantia finis, & aptitudine mediorum ac regularum quæ ducunt ad hunc finem.

Theologiæ ea pars quæ de Dei natura loquitur, & de operibus creationis, gubernationis, & redemptionis, est contemplativa. At eius pars quæ de officiis pietatis erga Deum, & charitatis erga proximum agit, est

Practica. Nam etsi in hac multa opus est contemplatione, tota tamen hæc contemplatio ad Praxin ordinatur. Vtrobique Theologia immensum quantum præstat aliis omnibus scientiis.

Nam subiectum partis contemplativæ est Deus ipse, cuius cum corpore humano, & cum fundis & pecuniis, circa quæ Medicina & Ius occupantur, nulla est comparatio. Certitudine vero immensum, quantum eminet. Nam quæcunque Philosophia differit de summo bono, tam sunt diversa, & inter se pugnantia, ut opinione non natura constare videantur. Augustinus ex Marco Varrone libr. 19. de Civitate

De
Civitate
summo b
rentias d
lophor
affection
rum car
suspiciam
dent, id e
officiole
vero h
tudo
veritas
iura m
ria, &
ac Barb
cordia
tur fund
conculsi
Deo po
ipso ca
& terra
mea no

De cognitione Dei. 121

Civitate Dei refert, super summo bono fuisse 180 sententias dissentientium Philosophorum. Medici vero affectiones internas corporum causasque morborum suspicantur magis quam vident, ideoque persepe ægros officiose occidunt. Quanta vero sit Iuris humani incertitudo, testatur infinita diversitas consuetudinum, & iura municipalia pugnantia, & legum Romanarum ac Barbararum infinita discordia. At Theologia nititur fundamentis certis & inconcussis, quippe ab ipso Deo positis, & firmioribus ipso cælo & terra. Cælum & terra transibunt, at verba mea non transibunt, inquit

F 4 ipse

ipse Deus.

Neque vero huic certitudi-
dini quicquam detogat
quod homines in religionis
negotio scissi sunt in varias
sectas, & super interpreta-
tione verbi Dei summa con-
tentione dimicatur. Non e-
nim id nascitur ex incerti-
tudine verbi divini, sed ex
hominum pravitate qui ul-
tro sibi oculos configunt, &
ultra cæspitant in plana via;
religionemque subiiciunt
ventri: & depravatione re-
rum certissimarum ad ambi-
tionem & avaritiam velifi-
cantur. Nam quisquis non
fuerit addictus certæ & de-
stinatæ sententiæ, inveniet
in Sacra Scriptura plurimas
sententias claras, & inter-
prete

De re
prete non
fidem &
ficiunt.

Sunt q
Scripturis
tis, sed l
illa percu
propheta
vero fidei
rum gene
saria ad
facilibus
tem, ob
ad prece
ad sobrie
rioluntis
modestia
pellit. Tu
est, quan
cognitio
Dei veri
esse accu

prete non egentes, quæ ad fidem & mores abunde sufficiunt.

Sunt quidem nonnulla in Scripturis plena obscuritatis, sed si pietatis studiosus illa percurrat, comperiet esse prophetias aut figuras, non vero fidei capita, nec de eorum genere quæ sunt necessaria ad salutem. Nam Deus facilibus nos erudit ad salutem, obscuris vero exercet ad precationem, & format ad sobrietatem, & quasi curiositatis alas intervellens, in modestiæ gyrum nos compellit. Tum illud tenendum est, quantulamcunque Dei cognitionem haustam ex Dei verbo, præstantiorem esse accurata cognitione re-

F s rum

124 *De cognitione Dei.*

rum terrenarum. Nam modica Dei cognitio fideliter accepta, ad succendendos animos amore Dei, & ad vitam bene beateque instituendam abunde sufficit.

Superest finis, quo quidem Theologia quicquid est scientiarum & artium longo intervallo antecedit. Nam cum Politica hominem informet qua civis est, Oeconomica qua pater familias, sola Theologia hominem instruit qua homo est, nec de vitæ partibus differit sed de tota. Nec finem sibi aliquem particularem aut subordinatum proponit, sed ultimum, nempe summam beatitudinem quæ constat unione cum Deo : cui fini
par

De
par est
nia vite
Nisi volu
portuunc
summa e
multis m
ur puram
solidum
tur: siqu
solutus, a
nator
Medi
logia fi
niendum
finem,
Deo, ne
stum, &
operum
cetera ac
dubitare
revocat
nes Dei

par est cæteros fines & omnia vitæ instituta subservire. Nisi volumus seduli esse in portiunculis vitæ, sed tota summa excidere: ut sic ex multis minutulis prudenter, ut putamus, cogitatis, una in solidum stultitia conficiatur: sifque bonus Jurisconsultus, aut Medicus, aut Senator, sed malus homo.

Media autem quæ Theologia suggerit ad perveniendum ad ultimum istum finem, qui est unio cum Deo, nempe fides in Christum, & studium bonorum operum, tam sunt apta & certa ac explorata, ut de iis dubitare non possit, nisi qui revocat in dubiũ promissiones Dei qui est ipsa veritas.

Deni-

Denique Dei cognitio, ipso Deo teste, tanti facienda est, ut cum de cæteris rebus gloriari sit summa vanitas & prima stultitia, hac una de re Deus velit hominem gloriari, pia quadam superbia. Sic enim loquitur Ieremiæ nono: Ne gloriatur Sapiens in sapientia sua, nec vir potens in suo robore, nec dives in opibus. Sed qui gloriatur, gloriatur in eo quod me cognoscit, me (inquam) qui exerco iustitiam & iudicium in terra.

Cum autem cognitionis Dei, in omnem partem vitæ, fructus sint plurimi & maximis, tum hic est longe præcipuus, quod pravas cupiditates, & vitia omne genus, non
alio

De
alio vali
beas qua
Nam qui
scit eum
qui sero
dium, cu
fis averte
la hypoc
Cui redd
vel ex v
propter
probitat
hanc can
(inquit)
filii Belia
tes Deum
non est n
petiunt
tum, &
runt, &
nem ter
cognitio

De cognitione Dei. 127

alio validiori fræno cohi-
beas quam cognitione Dei.
Nam qui Deum cognovit,
scit eum esse *καρδιογνώσκω*,
qui scrutatur arcana cor-
dium, cuius oculos non pos-
sis avertere pellucenti nebu-
la hypocriseos & mendacij:
Cui reddendæ sunt *ειδωσας*
vel ex verbo otioso. Qua-
propter sacra Scriptura im-
probitatis filiorum Heli,
hanc causam assignat: Erant
(inquit) perditæ nebulones,
filii Belial, non-cognoscent-
es Deum. Et Osee 4. Quia
non est notitia Dei in terra,
periurium, mendacium, fur-
tum, & adulterium erupe-
runt, & sanguines sanguini-
nem tetigerunt. Contra ex
cognitione Dei nascuntur
omnia

128 *De cognitione Dei.*

omnia exempla virtutum,
teste Esaia cap. ii. Non no-
cebunt, nec occident in uni-
verso meo monte sancto,
quia terra erit repleta scien-
tia Domini. Enimvero vir
pius qui iugiter cogitat se à
Deo aspici, sic vivet domi ut
in publico, sic in publico ut
in templo, sic in templo ut
sub oculis Dei, Iudicis, Ma-
gistri, Patris. Nec aliam ad-
vitia latiore fenestram Sa-
tan aperit, quam cum per-
suasit homini, Deum non
intendere oculos in hæc no-
stra, & in actiones nostras
non inquirere. Tunc enim
conscientias altum veter-
num obruit, & homines, a-
moto Iudicis metu, ruptis
repagulis, nihil non audent,
&

De cog
& ruan
cunq
villum,
cohibeant
Nec pa
cognitio
tenaces,
tatem, &
qui Deum
omnia ab
vide. De
conquer
que se op
inutile, se
periculofu
Deum eff
cedant in
eum, in
conquies
Eadem
rimum e

De cognitione Dei. 129

& ruunt in omne scelus, ut-
cunque tantisper legum ci-
vilium, aut infamiae metu
cohibeantur.

Nec parum confert Dei
cognitio ad abigendas curas
tenaces, & sedandam anxie-
tatem, & ad imperandum
memprois silentium. Nam *Cōque-
rētibus
de sua
sorte.*
qui Deum cognoscit, scit o-
mnia ab eo fieri iuste & pro-
vide. De cuius providentia
conqueri iniustum est, ei-
que se opponere non modo
inutile, sed & temerarium ac
periculosum. Et gnarus
Deum efficere ut ipsa mala
cedant in bonum amantibus
eum, in eius cura & amore
conquiescit.

Eadem Dei cognitio plu-
rimum confert ad usum ho-
nestum

130 *De cognitione Dei.*

nestum & temperatum rerum terrenarum, ne ingrata oblivione sepeliamus eius beneficia, nec Dei donis ad luxum & libidinem abutamur: nec simus bestiis similes, quæ bibentes de rivo, non cogitant de fonte unde aqua ista promanat. Nam qui cognovit Deum, scit esse authorem bonorum omnium, eique grates hoc nomine debitas solvit: & sedulo cavet ne quæ dedit Deus ad usum & materiam actionis gratiarum, abusu & ingratitude corrumpantur.

Quid quod sine cognitione Dei, ne quidem possumus ipsi nos cognoscere? Tunc enim demum detumescit humana superbia, & concidunt

De cog
dunt cisti
Deum asp
du homo
se cum re
comparat
liquis, &
blanditur
pientia
quando se
tribunal
conscient
suisque i
santur so
& inlita p
luce circu
garur fater
cem meras
se sua vi
manu De
dem plan
piciunt q
sibi vider

De cognitione Dei. 131

dunt cristæ, quando homo Deum aspicit. Nam quamdiu homo ipse se respicit, & se cum rebus se inferioribus comparat, sibi videtur esse aliquis, & sibi ipse plaudit, & blanditur inani opinione sapientiæ aut roboris. At quando se sistit coram Dei tribunali, illico tangitur conscientia tenuitatis suæ, suisque ipsius oculis obversantur sordes suæ naturales, & insita pravitas. Tantaque luce circumfunditur ut cogatur fateri rationis suæ lucem meras esse tenebras, & se sua vi non posse stare nisi manu Dei sustentetur. Eodem plane modo quo qui aspiciunt quæ sunt ante pedes sibi videntur probe oculatis;

at

at iidem cum Solem intuentur, ita caligant oculis, ut cogantur agnoscere suam illam perspicaciam meram esse hebetudinem, cum ad cœlestia se convertit.

Tanta cum sit divinæ cognitionis præstantia, cumque eius fructus tam late pateat, & in omnem vitæ partem extendatur, lubet hic dolere vicem humani ingenij, quod in minimis solers & sedulum, circa solam Dei cognitionem quæ est caput veræ sapientiæ languet supina socordia. Nam quotusquisque est qui insuper habitis his studiis non ea consecutetur quæ faciunt ad farinam, aut ad civilis dignitatis incrementum? Quàm
multi

De co
multi stud
poribus al
cuius vi
multi sed
rimendas
ipfi disc
cogitant
iii. Quan
tionem n
nearum,
gularis el
gnitionis
compara
pluris fia
delicias q
& necessi
stiores su
rij agrico
ac polym
vulgo pl
lucro inf
mentu

multi student curandis corporibus aliorum, ipsi intercutibus vitiis ægri? Quam multi sedent iudices ad dirimendas alienas lites, qui ipsi discordant à Deo, nec cogitant se à Deo iudicatum iri. Quam multi callent rationem numerorum & linearum, quorum vita irregularis est, quia expers cognitionis Dei? Tum ita sunt comparatæ res humanæ, ut pluris fiant quæ faciunt ad delicias quam quæ ad usum & necessitatem. Sic honestiores sunt pistorum dulciarij agricolis, & phrygiones ac polymitarij sartoribus. Et vulgo pluris fiunt studia quæ lucro inserviunt, quam quæ mentibus instillant elemen-

ta

134 *De cognitione Dei.*

Eth. 2.

ta veræ sapientiæ. His usu venit quod Aristoteles dicit de procis Penelopes, qui cum non possent potiri heræ, cum ancillis eius miscbantur. Nam cæteræ artes ancillæ sunt divinæ sapientiæ: nec locum obtinent in honestarum disciplinarum choro, nisi se profiteantur pietatis esse pedissequas. Hæ nimirum sunt illæ ancillæ, quas huc illuc mittit divina sapientia, ut habetur Proverbiorum nono.

Prodibit fortasse sciolus aliquis, qui ut Theologiam infra alias scientias deprimat, dicet eam alijs scientijs & artibus subordinari, utpote quæ multa ab eis mutuatur: ab Oratoria ornatum,

Deo
tum, a
Metaphy
summoru
ab Ethic
tum & ad
ologiz
Theolog
ratus hab
phiz lace
dius &
Theolog
& sceler
aliarum
tuarur.
Sed qu
discerur
Theolog
hominer
Veluti q
terur ar
finis no
ais. Th

tum, à Logica acumen, à
Metaphysica cognitionem
summorum Principiorum:
ab Ethica naturam virtu-
tum & adjumenta: & The-
ologiae studiosum cum à
Theologia acceperit amen-
tatas hastas, eas Philoso-
phiae lacertis vibrare vali-
dius & certius. Denique
Theologiam fore inermem
& sceleti instar exuccam, si
aliarum artium ope desti-
tuatur.

Sed qui hæc jactant non
discernunt Theologiam à
Theologo, id est, ipsum
hominem ab ipsa scientia.
Veluti cum medicus profi-
tetur artem ob lucrum, hic
finis non est artis, sed homi-
nis. Theologus quidem un-
dique

136 *De cognitione Dei.*

dique conquirat, & corradit discendi adjumenta, & loquendi ornamenta. At ipsa Theologia non inde fit auctior aut melior: quippe quæ per se stat nec opus habet alieno subsidio. Nec Theologorum Coryphæi, Prophetæ & Apostoli emendicaverunt hæc ornamenta: quorum simplicitas omni suada est potentior, & maiestas omni acumine efficacior. Non secus ac matrona pudica, eo ipso ornatioꝝ, quia est inornata, ascititia ornamenta, & pigmentorum fucum, deformibus aut impudicis relinquit. Non si purpura vendit caudicem, & patronus causarum splendide amictus pluris operam
suam

Deo
suam ven
vile sub
Aliqua sc
dinatur,
tuatur se
quando
tiones in
seu superi
feriori sci
pia: vel
narur Ge
Arithme
licius at
rius artis
sic ars que
dinatur at
disciplina
iufmodi
logia.
Quod
Philosop
scuas

suam vendit, ideo ius civile subordinatur factoriæ. Aliqua scientia alteri subordinatur, quando ab ea mutuatur sua principia, & quando quæ sunt conclusiones in Architectonica, seu superiori scientia, in inferiori scientia sunt principia: veluti Optica subordinatur Geometriæ, & Musica Arithmeticæ. Aut quando alicuius artis finis, fini alterius artis subordinatus est. Sic ars cudendi fræna subordinatur arti equestri; & hæc disciplinæ militari: Nihil eiusmodi invenies in Theologia.

Quod si Theologus ex Philosophorum scriptis sententias aliquas graviores

ex.

138 *De cognitione Dei.*

excerpit, non id facit ob inopiam, sed ad *ἐντρέψω*, & ad pudorem afferendum Christianis qui sanctam professionem dehonestant vita; ut qui Deum audire nolunt, audiant saltem homines sola rationis luce præditos, & his testibus & accusatoribus pudore suffundantur.

Sed neque damus Theologum ista mutuo & precario sumere à Philosophis, cum potius hæc eis eripiat, ut iniustis possessoribus. Nam quæcunque sunt pietatis toto orbe scintillæ debent inferri Dei altari, & quæcunque sunt ubivis veræ virtutis documenta ad Dei templum pertinent: non secus ac vasa aurea & argentea

De
argentea
prius abla
cturam
salut.
Huc
velis & re
cendam
nostra
Nam si,
logi p
docunq
rancidas
obitas et
antiqua
conluet
ca cibos a
applausu
auribus
tentione
resipio
sapienti
explica

De cognitione Dei. 139

argentea specie mutui Ægyptiis ablata, postea in structuram tabernaculi conversa sunt.

Huc igitur contendamus velis & remis, & ad adipiscendam Dei cognitionem nostra desudet industria. Nam si, qui in Scholis Philologi perhibentur, quodocunque voculas aliquas rancidas, & situ vetustatis obfitas eruunt ex ruderibus antiquitatis, aut exponunt consuetudines exoletas circa cibos aut vestes, magno applausu audiuntur: quibus auribus, & quanta cum attentione audiendi sunt, qui res ipso cœlo antiquiores, & sapientiam Antiqui dierum explicant; haustam non ex

G Phi-

Philologorum lacunis, sed ex divinorum oraculorum penu? Si Jurisconsultus auditur agens de stillicidiis, aut servitutibus, aut testamentis: quid Theologus, differens non de stillicidiis, sed de fonte ipso vitæ? non de servitutibus ædium, sed de libertate spiritus? non de testamentis hominum morientium, sed de Testamento Dei vivi?

Hoc ergo agite quotquot estis boni, & ut ad Dei veram cognitionem perveniatis, date operam ne vel vitiosi affectus animos vestros ad prava applicent, vel intentionem vestram frangat animi remissio. Nam si Ethnicus initiandos sacris
diu

De
diu disti
post lon
pina vi
bant in
nisi m
prepar
cet que
tere in
discipli
teles pu
audito
necess
que na
gis ope
ventis
dicisc
ber civi
Veru
vigilan
sedulit
mas,
fices

De cognitione Dei. 141

diu distinebant in limine, & post longa epoptarum suspiria vix tandem admittebant in Cereris adyta, nec nisi multis purgationibus præparatos: qualem esse decet quem Deus vult admittere in adyta sacrosanctæ disciplinæ? Quod si Aristoteles primo Ethicorum, vult *Cap. 3.* auditorem scientiæ civilis necesse νεαρὸν τὴν ἡλικίαν νε- *Invenē*
que νεαρὸν ἔῃ, multo ma- *de astate*
gis oportet deferbuerit iu- *vel ma-*
venilis ardor in eo qui se ad- *ribus.*
dicit scientiæ cui servire debet civilis scientia.

Veruntamen ne dum invigilamus huic studio, ipsa sedulitate Deum offendamus, cavendum est. Quod fieret si non contenti iis quæ

G 2 fa-

faciunt ad salutem, elaboraremus in supervacuis, & improba curiositate ea rimamur quæ superant captum nostrum, & limites sobrietatis à Deo positos excedunt. Nam ut olim circa montem super quo Lex promulgabatur, positi erant termini, quos capitale erat transilire: ita & doctrinæ Evangelij circumpositi sunt certi limites quos nefas transcendere. Ignoratio religiosa præstat curiosa scientia, Atque ut ignis illustrat remotos, calefacit propiores & distantes mediocri intervallo, at torret nimis propinquos, eosque qui tactu cum explorant: Sic Deus omnes homines quantumvis à sa-

De cog
à salute re
illustrat,
fos calefac
afflac spiri
curiositat
nitus ing
& verigi
scrutatur
metur à g
inceptit
te eam co
mali qua
tit. Qua
gni Pasch
nibus ves
bant auter
doctrina
conlectan
nutrioni
stinendur
genoinur
quzvis h

De cognitione Dei. 143

à salute remotos aliqua luce
illustrat, at propius admis-
sos calefacit suo amore, &
afflat spiritu. At se temeraria
curiositate ingerentes, & pe-
nitus ingredi ausos, perdit
& vertigine percutit. Qui
scrutatur maiestatem, absum-
metur à gloria. Ab Adamo
inœpit hæc labes affectan-
te eam cognitionem boni &
mali quæ soli Deo compe-
tit. Quapropter ut in esu a-
gni Paschalis Israelitæ car-
nibus vescebantur, abstine-
bant autem ossibus: Sic in
doctrina de Deo, ea sunt
consectanda quæ faciunt ad
nutritionem animæ, at ab-
stinendum iis quæ duritie
genuinum frangunt, & ad
quævis humani ingenij re-

G 3 tun-

144 *De cognitione Dei.*

runditur. Tunc demum in
Dei cognitione tenebimus
mediocritatem inter affe-
ctatam negligentiam, & te-
merariam curiositatem,
quando omnem nostram
cognitionem, & commen-
tationem ad pietatem &
mores, Deique amorem, re-
feremus.

F I N I S.

Di
mun
nehm
er ab
m, &
saten
nolun
ommo
tem &
tem, &

[Faint, illegible handwriting in a medieval script, possibly Gothic or Carolingian minuscule, covering the upper portion of the page.]

[Faint, illegible handwriting in a medieval script, possibly Gothic or Carolingian minuscule, located in the lower middle section of the page.]

